

Marjo Kaattari, Sari Rantala

Lapsen käyttäytymisen muutos turvakotijakson aikana

Opas vanhemmille

Opinnäytetyö

Syksy 2018

SeAMK Sosiaali- ja terveysala

Sosionomi (AMK)

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU
SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU

Opinnäytetyön tiivistelmä

Koulutusyksikkö: Seinäjoen ammattikorkeakoulu

Tutkinto-ohjelma: Sosionomi (AMK)

Tekijä: Marjo Kaattari, Sari Rantala

Työn nimi: Lapsen käyttäytymisen muutos turvakotijakson aikana: Opas vanhemmille

Ohjaaja: Päivi Rinne

Vuosi: 2018

Sivumäärä: 64

Liitteiden lukumäärä: 2

Tämä opinnäytetyö on kehittämistehtävä, joka on opas Pohjanmaan turvakodin asiakasvanhemmille. Oppaan tarkoituksena on vahvistaa turvakodissa olevan vanhemman ymmärrystä oman lapsen tunneperäisistä kokemuksista ja oireilun muutoksista turvakodissa oloaikana. Tavoitteena on vahvistaa vanhemman osallisuutta vuorovaikutukseen ja läsnäolevaan vanhemmuuteen, sekä opastaa vanhempaa vastaanottamaan ja säätelemään lapsen tunneperäisiä oireilun muutoksia ja kokemuksia.

Oppaan teossa yhtenä lähteenä käytimme Pohjanmaan turvakodin henkilökunnalta saatuja vastauksia esittämiimme kysymyksiin. Oppaan teossa käytimme lisäksi eri lähteistä kerättyjä teoretietoja perheväkivaltailmiöstä ja sen syistä, sekä seurauksista. Oppaan sisältöön vaikutti myös turvakodin toiminnanjohtajan tuottamat näkemykset turvakodin asiakkaiden tarpeista.

Pohjanmaan turvakodille opas on väkivaltatyöhön suunnattu työkalu, josta on hyötyä asiakkaalle ja henkilökunnalle. Se kannustaa asiakasta ymmärtämään lastaan ja tukemaan häntä oireilujensa muutosvaiheessa. Lisäksi opinnäytetyömme teoriaosuus antaa henkilökunnalle tietoa asiakkaiden perheväkivaltaan liittyvistä tunneperäisistä reaktioista.

Avainsanat: Turvallisuus, turvattomuus, eheytyminenprosessi, sanoittaminen, traumatisoituminen, väkivaltatyö, turvakoti, vanhemmuus

SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Thesis abstract

Faculty: Seinäjoki University of applied sciences

Specialisation: Bachelor of social services

Author/s: Marjo Kaattari ja Sari Rantala

Title of thesi: Changes in child behaviour during the stay in the shelter house: A guide for parents

Supervisor(s): Päivi Rinne

Year: 2018

Number of pages: 64

Number of appendices: 2

This dissertation is a guide for the parents' clients of Ostrobothnia's shelter. The guide's purpose is to strengthen the understanding of the parent regarding their own child's emotional experiences and changes during their stay at the shelter. The aim is to strengthen the parent's involvement in interaction and parenting, as well as to guide the parent to receive and regulate the emotional changes and experiences of the child.

As a source of guidance, we used the answers of the staff from the Ostrobothnia's shelter for our questions in the guide. In addition, theoretical knowledge of the domestic violence phenomenon and its causes and consequences was also used in various sources. The content of the guide was also influenced by the views of the shelter executive director on the needs of the shelter client.

The Ostrobothnia shelter guide is a tool for violence work that is useful for both client and staff. It encourages the client to understand the child's reactions and to support them during the transition period. Furthermore, the theoretical part of our thesis provides information on the emotional responses related to the family violence of the clients.

Keywords: safety, insecurity, recovering process, trauma, violence, shelter, parenthood

SISÄLTÖ

Opinnäytetyön tiivistelmä.....	2
Thesis abstract.....	3
SISÄLTÖ.....	4
Taulukko- ja kuvioluettelo.....	6
1 JOHDANTO.....	7
2 TAUSTA JA TAVOITTEET.....	10
2.1 Idea oppaaseen.....	10
2.2 Aikataulusuunnitelma.....	11
3 TURVAKOTI.....	14
3.1 Pohjanmaan turvakoti.....	14
3.2. Toiminnan periaatteet.....	18
4 PERHEVÄKIVALTA.....	20
4.1 Väkivalta.....	20
4.2 Väkivallan mallit.....	23
5 TURVATON KASVUYMPÄRISTÖ JA SEN VAIKUTUS.....	26
5.1 Väkivaltaan altistuminen.....	26
5.2 Lapsen oireilu.....	30
5.3 Traumatisoituminen.....	32
5.3.1 Traumaperäinen stressihäiriö.....	33
5.3.2 Vireystaso.....	35
6 TURVALLINEN KASVUYMPÄRISTÖ JA SEN MERKITYS.....	39
6.1 Turvallisen kasvu ympäristön perusta.....	39
6.2 Turvallisen kasvu ympäristön merkitys.....	41
6.3 Eheyty misprosessi.....	43
6.3.1 Sanoittaminen.....	47
6.3.2 Sanoittamisen merkitys.....	49
7 OPINNÄYTETYÖN PROSESSI.....	52
7.1 Sykliset kysymykset.....	54
7.2 Oppaan teko.....	59
8 POHDINTA.....	60
LÄHTEET.....	61

LIITTEET.....	64
---------------	----

Taulukko- ja kuvioluettelo

Taulukko 1. Lapsen oireilu väkivallan seurauksesta	31
Taulukko 2. Sietoikkuna	36
Kuvio 1. Oppaan suunnitelman eteneminen	12
Kuvio 2. Pohjanmaan turvakodin asiakasmäärät 2016 ja 2018	16
Kuvio 3. Pohjanmaan turvakodin lapsiasiakkaiden ikäjakaumat ja määrät 2017 ..	16
Kuvio 4. Väkivallan kierre	21
Kuvio 5. Maslowin tarvehierarkia 1943	41
Kuvio 6. Pohjanmaan turvakotijaksot 2017	45
Kuvio 7. Opinnäytetyön prosessi.....	55

1 JOHDANTO

Johdattelemme lukijan lapsen tunneperäiseen kokemukseen kertomalla tarinan turvakotiin tulleesta perheestä. Tarinaa on hieman muutettu tunnistamattomuuden vuoksi.

Turvakotiin tuli yhdeksänvuotias tyttö kolmen pienen sisarensa ja äidin kanssa. He hakeutuivat turvaan perheen isältä, joka käytti fyysistä ja henkistä väkivaltaa äitiä kohtaan sekä henkistä väkivaltaa lapsia kohtaan. Yhdeksänvuotias oli huolehtivainen vanhemmistaan ja pienistä sisaruksistaan. Hän oli käytökseltään levoton. Hänellä oli univaikeuksia ja hereilläoloaika meni äidin tarkkaan seuraamiseen. Hän keskittyi kuuntelemaan, mitä äiti puhui turvakodissa ohjaajien kanssa ja keskeytti keskustelut huomattessaan äidin puhuvan väkivaltakokemuksistaan. Hän yritti olla askeleen edellä äitiään huolehtiessaan pikkusisaruksistaan tai perheen arkeen kuuluvista rutiineista kuten ruokailuista. Illalla, ennen perheen iltarutiineja lapset valitsivat turvakodin pehmoleluista unikaverin itselleen, jonka ottivat viereensä yöksi. Aamulla vanhin lapsista kertoi, ettei nuku paljoakaan kotona, koska vanhemmat alkavat riidellä lasten mentyä nukkumaan ja luulevat lasten nukkuvan. ”*Äiti ja isä huutavat toisilleen ja tappelevat. He luulevat, että kaikki nukkuu siinä metelissä*”, sanoi tyttö. Hän kertoi heräilevänsä öisin useasti ja tarkistelevansa herätessään perheenjäsenten olevan kotona. Hän sanoi pelkäävänsä että jotain paha tapahtuu, sillä välillä kun on unessa. Lapsi sanoi nukkuneensa turvakodissa paremmin kuin koskaan aikaisemmin. Hän kertoi heräilleensä yön aikana monta kertaa, mutta huomattuaan heidän olevan turvassa turvakodissa oli jatkanut unia. Hän kertoi, kuinka oli puristanut saamaansa unikaveria ja nukahtaneensa helposti uudelleen. ”*Kun olisin ymmärtänyt ottaa kotonakin unikaverin ja puristaa sitä itseäni vasten kovaa joka kerta, ku herään*”, hän sanoi.

Vaasan ensi- ja turvakoti ry. esitti tutkimusaiheeksemme kehittää heidän väkivaltatyötään Pohjanmaan turvakodin vanhemmuustyöhön. Mielestämme aihe oli mielenkiintoinen, ajankohtainen ja meille opinnäytetyöntekijöille opettavainen. Kehittämämme opas tukee ja vahvistaa vanhemman ymmärrystä siitä, kuinka lapsi kokee perheväkivallan keskellä elämisen. Opas sisältää tietoa perheväkivallasta, turvattoman kasvuympäristön aiheuttamista oireista ja turvallisen kasvuympäristön merkityksestä lapsen kehitykseen. Oppaassa on myös vanhemmalle suunnattuja apukysymyksiä, joiden avulla hän voi ottaa lapsen kanssa puheeksi kotona koetun perheväkivallan. Tavoite on vahvistaa lapsen ja vanhemman keskinäistä vuorovaikutusta, jolloin lapsi tulee vanhemmalle näkyvämmäksi, sekä myös vanhempi tulee lapselle näkyvämmäksi. Oman vanhemman merkitys lapsen elämässä lisääntyy ja tunnekasvatus vahvistuu. Oppaan toinen tavoite on auttaa vanhempaa ymmärtämään kotiolojen turvattomuuden ja turvallisuuden merkitys lapsen kehitykselle. Turvakodissa oloaikana lapsen pelontunne lievenee toistuvien ja säännöllisten arkirutiinien myötä. Hänen ei tarvitse pelätä itsensä tai vanhempansa puolesta.

Pohjanmaan turvakoti on havainnut heidän väkivaltatyötään haittaavan se, että vanhemmat hämmentyvät lapsen oireilun muutoksista turvakotijakson aikana ja he miettivät palaamista kotiin väkivallan tekijän luo. Lapsi käyttäytyy eri tavoin turvakodissa kuin kotona. Opinnäytetyömme sisältää tietoa perheväkivaltaan liittyvistä tunteista ja niiden seurauksista lapsen ja aikuisen käyttäytymiseen ja oireiluun. Tämä opinnäytetyö on laadittu siten, että teoriaosuudessa tutkimme turvatonta ja turvallista kasvuympäristöä ja niiden vaikutusta lapsen kehitykseen.

Selkeytämme lukijalle turvakodin toimintaa ja sen toimintaperiaatteita, sekä turvakodin asiakastilastoa. Vaasan ensi- ja turvakotiyhdistys koostuu Pohjanmaan turvakodista, avopalvelu Avokista ja tapaamispaikkatoiminnasta sekä Yhdessä, mutta erikseen- hankkeesta. Yhdistyksen henkilökunnan väkivaltatyönasiantuntijuus näkyy opinnäytetyömme teoriaosuudessa, jossa on neljä osa-aluetta; perheväkivalta, trauma, eheytyminen, lapsen turvaton- ja

turvallinen kasvu ympäristö sekä sen merkitys. Teoriaosuuksien kirjoittamisessa käytämme teoretiedon ohella henkilökunnalta saamiamme kirjallisia vastauksia, jotka todentavat aihealueita perheväkivallan näkökulmasta ja perheväkivaltaan liittyvistä ilmiöistä sekä käsitteistä, kuten traumatisoituminen ja sen vaikutukset. Kysymyksistä saatuja vastauksia hyödynsimme myös tekemämme oppaan sisällössä. Omat pitkät työkokemuksemme sosiaalialalta ja varhaiskasvatuksesta auttoivat meitä opinnäytetyömme teoreettisen viitekehyksen rajaamisessa ja jäsentämisessä. Rajasimme tutkimuksemme väkivallan yleisimpiin selitysmalleihin ja lapsen oireiluihin perheväkivallan kokemusten vaikutuksesta.

2 TAUSTA JA TAVOITTEET

2.1 Idea oppaaseen

Pohjanmaan turvakodin toiminnanjohtaja esitti tutkimusaiheeksemme kehittää heidän väkivaltatyön vanhemmuustyötään. Turvakoti on havainnut heidän väkivaltatyötään haittaavan työskentelyssä tapahtuva käännekohta, jossa lapsen käyttäytymisen muutos aiheuttaa vanhemmassa turhautumista. He miettivät kotiin palaamista, jolloin mahdollistuu väkivallan jatkuminen. Vanhemmalle on haasteellista selvittää omasta parisuhdeväkivaltakokemuksestaan, minkä vuoksi hän kokee keinottomuutta auttaa lastaan tunteiden käsittelyssä. Vanhempi ajattelee helpommaksi palata vanhaan tuttuun kuin, että omassa kriisissään yrittää ymmärtää lapsen käytöksen muutosta. Opinnäytetyömme on opas, joka on suunnattu vanhemmalle. Se sisältää apukysymyksiä, joiden avulla vanhempi voi ottaa puheeksi lapsen kanssa hänen kokemuksiaan perheväkivallasta. Opas on tarkoitettu koko Vaasan ensi- ja turvakotiyhdistyksen käyttöön.

Opinnäytetyömme pyrkii vastaamaan Pohjanmaan turvakodissa olevaan kehittämistarpeeseen. Toiminnallinen opinnäytetyö menetelmänä tuo esiin turvakodin henkilökunnan käytännön osaamisen, jota peilaamme teoriapohjaiseen kirjallisuuteen. (Vilkkä & Airaksinen 2003, 7–8.) Näitä teorian ja käytännön tietoja siirrämme tekemäämme oppaaseen, joka on lisäksi turvakodin väkivaltatyöhön suunnattu opas.

Suunnitelmamme oli saada koko yhdistyksen henkilökunta mukaan oppaan tekoon siten, että he ovat osallisena oppaan rakentumisessa vastaamalla kysymyksiin käytännön työn näkökulmasta. Henkilökunta jakautuu yhdistyksessä neljään yksikköön; turvakoti, avopalvelu, tapaamispaikkatoiminta ja hanke. Opinnäytetyöhömme liittyvät tapaamiset ensi- ja turvakodin toiminnanjohtajan

kanssa ja ohjaavan opettajamme kanssa lisäsivät työmme läpinäkyvyyttä. Lisäksi tavoitteemme oli keskustella asiasta henkilökunnan kanssa, viedessämme kysymyksiä ja hakiessamme vastauksia.

2.2 Aikataulusuunnitelma

Idea aineiston keruun muodosta syntyi opinnäytetyötämme ohjaavan opettajan kanssa käydyssä ohjaustapaamisessa, jossa opinnäytetyömme eteneminen selkeytyi. Eteneminen tapahtui niin, että jaoimme kysymyksiä ja analysoimme niitä sekä käytimme niitä käytännön työn näkökulmana teoriaosuuden yhteydessä. Aineistonkeruuseen laadimme aikataulusuunnitelman, joka eteni seuraavasti.

Ensimmäisen kysymyksen valmistelimme itse, jonka veimme henkilökunnalle vastattavaksi 25.12.2017– 7.1.2018.

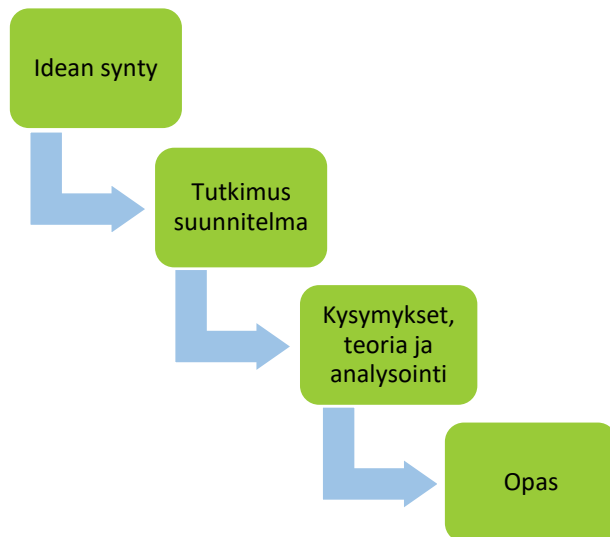
12.1.–28.1.2018. Vastausten analysointi ja teoriaosuuden muodostuminen opinnäytetyöhön sekä toisen kysymyksen muodostuminen.

29.1.–11.2.2018. Toinen kysymys vastattavaksi.

12.2.–4.3.2018. Vastausten analysointi ja teoriaosuuden muodostuminen opinnäytetyöhön sekä kolmannen kysymyksen muodostuminen.

4.3.–18.3.2018: Vastausten analysointi ja teoriaosuuden muodostuminen opinnäytetyöhön.

Jokaisen vastauksen jälkeen teimme palautekirjeen henkilökunnalle heidän vastauksistaan, tällä tavoin halusimme kiittää henkilökuntaa heidän osallistumisestaan.

Kuvio 1. Oppaan suunnitelman eteneminen.

Henkilökunnalla oli vastausaikaa kysymyksiin noin kaksi viikkoa ja sen jälkeen tarkastelimme vastauksia myös noin kaksi viikkoa. Teimme aineistolähtöisen analyysin sekä kirjoitimme siihen sisällytetyn teoriaosuuden. Ensimmäisessä kuviossa havainnollistamme oppaan suunnitelman etenemistä. (Kuvio 1.). Jokaisen vastauksen haun jälkeen teimme henkilökunnalle koosteen heidän kirjoittamistaan vastauksista, jotka annoimme heille kirjallisena versiona. Keräsimme palautekirjeeseen aihealueita, joita henkilökunta nosti vastauksissaan esiin. Vastausten aihealueet olivat käytännön työstä syntyvää ammatillista tietotaitoa, jonka tukena käytimme kirjallisista lähteistä aiheeseen liittyvää teoretista tietoa. Näistä muodostui opinnäytetyömme teoreettinen osuus.

Suunnittelimme jakavamme kysymykset koko henkilökunnan saataville heidän tauko- ja työtilaansa. Ajatuksenamme oli viedä ja hakea ne henkilökohtaisesti, jolloin tapasimme henkilökuntaa ja saimme samalla suullista palautetta heidän ajatuksistaan siitä, mitä kysymykset heissä herätti. Yhdistyksessä työskentelee neljätoista työntekijää. Aineistonkeruun menetelmämme valinta sopi hyvin siihen ajatukseemme, että henkilökunnan osallistuminen tulisi olla mahdollisimman mutkatonta ja vaivatonta. Käyttämällä avoimia kysymyksiä, joihin vastaaja kirjoittaa

omin sanoin haluamansa asian, saamme suoraan tietoa aiheesta. (Hirsijärvi, Remes & Sajavaara 2009, 201.) Käsittelemisissä teoreettisissa aiheissa käytimme lainauksia henkilökunnalta saamistamme vastauksista. Olemme käyttäneet koodeja lainausten lopussa, joiden avulla lukija voi helposti seurata, mihin kysymykseen vastaaja on vastannut. Lainauksen loppuun olemme merkanneet koodit K1, K2 ja K3, mitkä viittaavat kysymyksiin 1–3. (Liite 1.). Täydensimme aineistoamme myös lisäkysymyksellä, jonka olemme merkanneet koodilla Lk.

Tiedonkeruun lomassa hahmotimme opinnäytetyömme teoriaosuuden. Asiantuntijoiden hyödyntämisestä toiminnallisessa opinnäytetyössä Airaksinen ja Vilka kertovat teoksessaan Toiminnallinen opinnäytetyö (2003, 58), jossa he käyttävät termiä konsultaatioaineisto. Konsultaatioaineisto kuvaa syvyyttä turvakodin asiantuntijoiden käytännön työstä, joka vahvistaa kirjoittamaamme teoriaosuutta. Ohjaustapaamiset Pohjanmaan turvakodin toiminnanjohtajan kanssa selkeytti oppaan sisältöä. (Liite 2.). Tapaamisessa muodostui oppaaseen otsikoita, joiden alle keräsimme opinnäytetyöstämme teoriaosuuksia.

3 TURVAKOTI

3.1 Pohjanmaan turvakoti

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) rahoittamissa turvakodeissa on yhtenäiset linjaukset työn tavoitteellisuudesta ja laatuksiteereistä. Käytimme tässä osiossa lähteinä THL:n internetsivustolta (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, [viitattu 20.5.2018].) saamaamme tietoa turvakotien toiminnasta sekä Vaasan ensi- ja turvakotiyhdistyksen toimintakertomusta vuodelta 2018. (Vaasan ensi- ja turvakoti ry. 2018, 3–5).

Opinnäytetyössämme keskitymme tarkastelemaan Pohjanmaan turvakodissa (THL:n rahoittama turvakotipalvelu) tapahtuvaa väkivaltatyön vanhemmuustyötä, jonka tueksi kehittämämme opas on tarkoitettu. Kansalaisjärjestönä yhdistyksen tehtävä on olla aktiivinen palveluntuottaja ja tiedottaa sekä jakaa asiantuntijuutta perhe- ja lähisuhdeväkivaltailmiöstä mitään marginaaliryhmää leimaamatta. Yhdistys on uskonnollisesti ja poliittisesti sitoutumaton. (Vaasan ensi- ja turvakoti ry. 2018, 3–5).

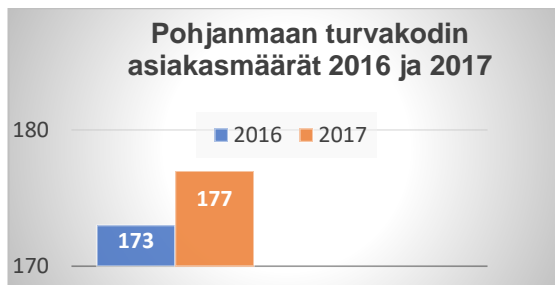
Vaasan ensi- ja turvakoti ry:ssä toimii Pohjanmaan turvakoti, avopalvelu Avokki, tapaamispaikkatoiminta sekä kehittämishanke Yhdessä, mutta erikseen. (Vaasan ensi- ja turvakoti ry. 2018, 3–5).

Yhdistyksen toimintaperiaate on perheväkivallan katkaiseminen, perheväkivallan ehkäiseminen ja siitä tiedottaminen. Turvakoti on paikka, jossa saa tukea ja apua väkivaltakokemusten käsittelyyn, asioiden hoitamiseen ja elämän

tasapainottamiseen turvallisuuden tunteen vahvistamisella. Henkilökunta on saatavilla jokaisena viikon päivänä, ympäri vuorokauden. (THL, 2015.)

Väkivallan kokijat hakeutuvat turvakotiin itse, tulevat läheisensä tuomana tai turvakodin yhteistyötahojen ohjaamana. Ympäri vuorokautisella tuella turvakodeissa mahdollistetaan tuki väkivaltakierteen katkaisemiseen. Asiakkaan pelko vähenee hänen kokiessaan, että puitteet ovat turvalliset ja että henkilökunta on läsnä ympäri vuorokauden. Turvakoti toivoo asiakkaan olevan turvakodissa riittävän pitkään, jolloin eheytymisprosessi voi toteutua ja asiakas pystyy keskustelemaan kokemuksistaan väkivaltatyöhön koulutetun henkilökunnan kanssa. Henkilökunta tukee normaaliin päivärytmiin ja ruokailu-aikoihin, joiden avulla asiakkaan elämä osittain tasapainottuu. Väkivaltatyössä he huomioivat asiakkaan kokemat mieltä järkyttävät, traumaattiset kokemukset. Turvakodin toimintaan sisältyy myös perhe- ja lähisuhdeväkivallan kriisipuhelin, joka mahdollistaa asiantuntijan saatavuuden ympäri vuorokauden. Turvakotiin voi hakeutua oma-aloitteisesti soittamalla tai suoraan tulemalla paikalle. Lähetettä ei tarvita. Avokissa toimii lapsi ja nuorisotyö sekä nais- ja miestyö yksilötapaamisin ja tarvittaessa he järjestävät vertaistukeen pohjautuvaa ryhmätoimintaa. Avokin palvelut ovat saatavilla virka-aikaan. Heidän palvelunsa ovat myös jatkumo turvakodissa olon jälkeen, jolloin turvataan asiakkaan saama tuki turvakodista lähdön jälkeen. Yhdistyksen tapaamispaikkatoiminta vastaa lasten ja heidän etävanhempiensa ennalta sovituista tapaamisista. Lisäksi tukea antaa Yhdessä, mutta erikseen -hanke, jonka palvelun kohderyhmä on lapsiperheet, joissa vanhemmat eroavat tai ovat eronneet. (Vaasan ensi- ja turvakoti ry. 2018, 3–5).

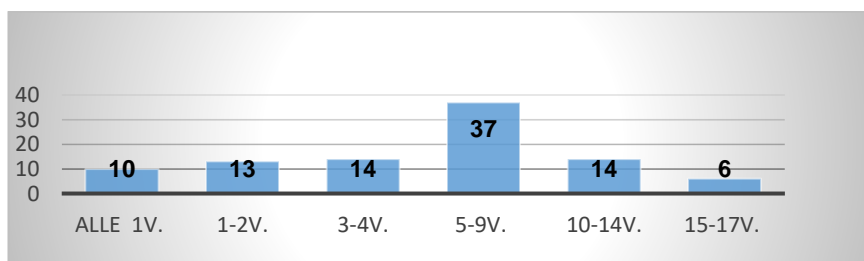
Tässä kappaleessa tarkastelemme Pohjanmaan turvakodin asiakasmäärää, sekä kuinka paljon ja minkä ikäisiä lapsia heillä oli asiakkaana. Kuviossa kaksi ja kolme olevat luvut selventävät opinnäytetyöstämme syntyvän oppaan tarkoituksenmukaisuutta ja tarpeellisuutta Pohjanmaan turvakodille. (Kuvio 2., Kuvio 3.)

Kuvio 2. Pohjanmaan turvakodin asiakasmäärät 2016 ja 2017. (Turvakotipalvelut 1.6. 2016, 5.; Vaasan ensi- ja turvakoti ry. 15.5.2018, 7.)

Pohjanmaan turvakodin vuoden 2017 toimintatilastosta saimme tiedon heidän asiakasmäärän kasvusta. (Turvakotipalvelut 1.6. 2016, 5.; Vaasan ensi- ja turvakoti ry. 15.5.2018. Toimintatilasto 1.1.–31.12. 2017.)

Pohjanmaan turvakodin toimintatilaston mukaan lapsiasiakkaita heillä oli vuonna 2017 yhteensä 94. Suurin ikäjakauma koostui 5–9 -vuotiaista lapsista. (Vaasan ensi- ja turvakoti ry. 15.5.2018, 2. Toimintatilasto 1.1.–31.12. 2017).

Kuvio 3. Pohjanmaan turvakodin lapsiasiakkaiden ikäjakaumat ja määrät 2017. Vaasan ensi- ja turvakoti ry., toimintatilasto 15.5.2018, 2.)

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) Lasten terveysseurannan kehittäminen -hankkeessa (LATE) tutkittiin lasten kasvua, kehitystä, terveyttä, terveystottumuksia ja kasvuympäristöä. Nämä tutkimuksen tulokset osoittivat, että terveydenhuollon ammattilaiset olivat 15 %:sta tutkimukseen osallistuneista viisivuotiaista lapsista ja 13 %:sta kouluikäisistä lapsista huolissaan heidän psykososiaalisen kehityksensä ongelmien vuoksi. Tutkimustuloksissa nousi esille myös terveydenhuollon ammattilaisten vähintäänkin lievä huoli 11 %:sta neuvolaikäisten perhetilanteesta sekä kouluikäisten perhetilanteesta 9 %:ssa tapauksista. (Mäki, ym. 2010, 146.) Nämä samat lasten ikäjakaumat näkyvät myös Pohjanmaan turvakodin vuoden 2017 lapsiasiakkaiden määrissä. Yhtenäistä näissä on se, että kummassakin asiakasmäärissä, sekä tutkimusten tuloksissa viisi vuotiaiden ja kouluikäisten lasten osuus on merkittävä. (Mäki, ym. 2010, 146.), (Vaasan ensi- ja turvakoti ry. 15.5.2018. Toimintatilasto 1.1.–31.12.2017).

Turvakotipalvelujen kansalliset laatusuositukset (2013, 3, 13, 17) julkaisu kertoo perhe- ja lähisuhdeväkivallan olevan kansainvälinen ongelma. Se aiheuttaa mielenterveysongelmia, päihdeongelmia, rikollisuutta, väkivaltaista käyttäytymistä, syrjäytymistä yhteiskunnasta ja työelämästä. Suomen perustuslaissa (Suomen perustuslaki 731/1999, 7§, 19§.) on määritelty jokaisella ihmisellä olevan oikeus turvalliseen elämään, johon sisältyy koskemattomuus, turvallisuus ja henkilökohtainen vapaus. Euroopan Neuvoston allekirjoittama sopimus (2011) velvoittaa siihen kuuluvia maita lisäämään turvakotipalveluja niin, että palvelut vastaavat jokaisessa maassa kansalaisten tarpeeseen ja ne ovat helposti lähi- ja perheväkivaltaa kokeneiden saatavana. (THL. Turvakotipalvelujen kansalliset laatusuositukset. 2013, 3.)

Perhe- ja lapsikohtaista lastensuojelua on järjestettävä tarvittavassa laajuudessaan niinä vuorokauden aikoina, joina sitä tarvitaan. Kuntien on huolehdittava siitä, että perhe- ja lapsikohtainen lastensuojelu järjestetään laajuudeltaan ja sisällöltään sellaiseksi kuin kussakin kunnassa esiintyvä tarve vaatii. (L 13.4.2007/417, 3. luku, 11§.)

Maailmassa ensimmäinen laaja-alainen naisiin kohdistuva väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemistä sekä poistamista koskeva Istanbulin sopimus on tullut voimaan 1.8. 2015. (Ulkoministeriö, [viitattu 10.3.2018].)

Tämä sopimus sisältää määräykset naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisestä, poistamisesta ja väkivallan uhrien suojelemisesta sekä myöskin väkivallan tekijöiden saattamisesta vastuuseen teoistaan. Sopimuksen tarkoituksena ja tavoitteena on varmistaa väkivallan uhreille turvakotipalvelut sekä auttaa ja tukea viranomaisia ja järjestöjä toimimaan tehokkaasti yhteistyössä poistamaan naisiin kohdistuvaa perhe- ja lähisuhdeväkivaltaa. (Ulkoministeriö, [viitattu 10.3.2018].)

3.2. Toiminnan periaatteet

Asiakas kohtaa yhdistyksen työntekijän turvakodissa, avopalvelussa, tapaamispaikkatoiminnassa ja kehittämishankkeessa, joissa työntekijä voi hyödyntää tekemäämme opasta. Turvakodin työskentelyn tavoitteet ovat turvallisuus, osallisuus, luotettavuus ja kunnioittaminen. Toimintaperiaatteet näkyvät asiakastyössä siten, että **turvallisuus** on turvallinen ympäristö, tila ja lupa puhua perheväkivalta kokemuksista. Asiakas on oman elämänsä paras asiantuntija, jolloin vuorovaikutuksellinen työskentely antaa asiakkaalle **osallisuuden** tunteen. Hänen kokemustensa kuuleminen ja ymmärtäminen vahvistavat hänen eheytymistään. Työn läpinäkyväksi tekeminen asiakkaalle rakentaa **luotettavuutta**, millä tarkoitetaan yhdessä tekemistä, avoimuutta työskentelyn sisällöstä, yhteistyöstä tarvittavien tahojen kanssa sekä vaitiolosta ja dokumentoinnista. Jokainen asiakas on yksilö omine kokemuksineen ja tapoineen. huomioiminen hänet sellaisenaan, kuin hän on, jolloin **kunnioituksen** tunne välittyy. Siten työskentelyssä toteutuu hänen yksilöllinen tapansa edetä omassa prosessissaan. Työskentelyyn sisältyy asiakkaaseen tutustuminen voimavaraalähtöisesti niin, että

yhdessä hänen kanssaan vahvistetaan niitä ilon aiheita, joita hänen elämässään on. (THL 2013, 19—20.), (Vaasan ensi- ja turvakoti ry. [viitattu 12.9.2018].)

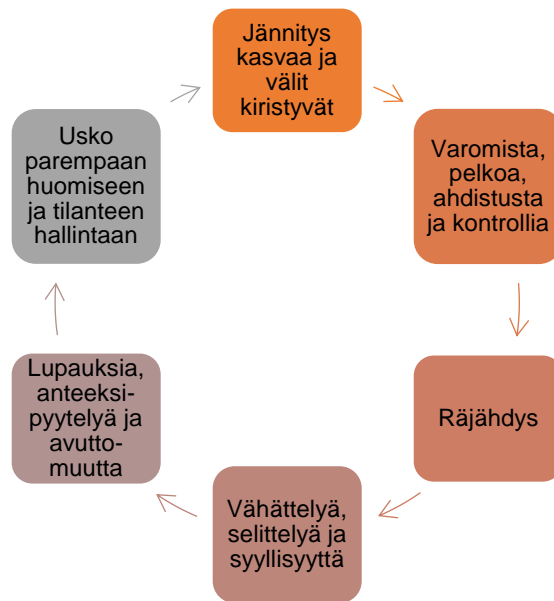
Kaikki perheenjäsenet tarvitsevat apua väkivaltakierteen loppumiseen. Turvakodissa tehdään vanhemmuustyön avulla lapsen tilanne vanhemmalle näkyväksi. Vanhemmalle sanoitetaan lapsen kokemuksia perheväkivallasta ja vanhemman merkitystä lapsen eheytymisprosessissa. Perheväkivaltakokemukset aiheuttavat voimakasta häpeän ja syyllisyyden tunnetta, jotka estävät eheytymisprosessin etenemisen. Turvakodissa on mahdollisuus vertaistukeen samaa kokeneiden kanssa, jolloin asiakas voi vaihtaa kokemuksia samaa kokeneiden kanssa ja häpeän sekä syyllisyyden tunteet hälvenevät, niin eheytyminen omasta väkivaltakokemuksesta on mahdollinen. (THL 2013, 14—15.)

4 PERHEVÄKIVALTA

4.1 Väkivalta

Kaikissa perheissä riidellään. Riidan aiheuttajina ovat yleensä raha-asiat, kotiaskareet, päihteet, mielenterveydelliset ongelmat ja lasten kasvatukseen liittyvät erimielisyydet. Perheväkivallalla tarkoitetaan perheen sisällä tapahtuvaa väkivaltaa, jonka käyttö esiintyy henkilöllä, jolla on puutteelliset sosiaaliset ja kommunikointiin liittyvät taidot. Sitä esiintyy jokaisessa yhteiskuntaluokassa ammattiin ja asemaan sekä sukupuoleen katsomatta. (Soisalo 2012, 201.) Perheväkivalta aiheuttaa häpeää ja syyllisyyttä sen tekijässä, kokijassa ja siihen altistuneessa. (Soisalo 2012, 205). Syyllisyys ja häpeä ovat tunteita, jotka sisältyvät asiakkaan eheytymisprosessiin turvakodissa oloaikana.

Perheväkivalta pahenee ajan myötä ja siitä irrottautuminen vaatii oman käyttäytymisen ja asenteiden konkreettisia muutoksia. Väkivalta voidaan kuvata olevan väkisin otettua valtaa toisesta ihmisestä. Perheväkivallassa väkisin otettu valta tarkoittaa perheenjäsenen alistamista väkivallan tekijän tahtotilaan. Väkivaltaa käyttävä kokee tarvetta hallita perheen sisäisiä asioita, koska hän kokee osaavansa kaiken paremmin kuin muut perheenjäsenet. Tekijä on omaksunut tavan olla oikeutettu toteuttamaan oman tahtotilansa toteutumisen. (Soisalo 2012, 202–203.)

Kuvio 4. Väkivallan kierre. (Nettiturvakoti, [viitattu 22.5.2018]).

Kuviossa neljä kuvataan väkivallan kierrettä (Kuvio 4.), jossa on kuusi tunneperäistä vaihetta. Lähteinä käytimme väkivallan kierteeseen internetsivustoa, joka on ensi- ja turvakotienliiton yllä pitämä verkkosivusto (Nettiturvakoti, [viitattu 22.5.2018]).

Toisena lähteenä käytimme teosta Kotona turvassa (Huhtalo, Kuhanen & Pyykkö 2013), joista kokosimme tietoa perheväkivallasta ja siihen liittyvästä prosessinomaisesta kiertokulusta. Väkivallan kierre kuvion avulla havainnollistamme väkivallan monitahoisuuden ja ilmapiirin muuttumisen.

Perheen sisällä kehittyvä väkivallan kierre etenee usein omalla painollaan. Kierre etenee aluksi hitaasti ja perheen sisäiset ristiriidat purkautuvat eri keinoin. Väkiältä kierteen hallitsevana tekijänä on aina syyllisyyden tunteen siirtäminen heikommalle perheenjäsenelle. (Huhtalo & ym. 2013, 17.)

Väkivallan kierteessä toistuvat aina tietyt vaiheet säännöllisin välein, minkä vuoksi väkivallasta tulee osa arkista elämää. Arkielämään sisältyneenä väkivalta aiheuttaa siihen tottumisen. Kierre jatkuu ja välit vaiheiden välillä lyhenevät. Väkivallan kierteessä elävät perheenjäsenet saavat vääristyneen kuvan oikeasta todellisuudesta, sillä he elävät koko ajan väkivallan kierteessä ja pitävät sitä todellisena ja oikeana elämäkuvana. Pitkäkestoista väkivallan kierrettä on vaikea tunnistaa, etenkin jos perheessä ei ole esiintynyt fyysistä väkivaltaa. (Nettiturvakoti, [viitattu 22.5.2018]).

Väkivallan ensimmäinen vaihe on, kun perheessä välit kiristyvät ja ilmapiiri on jännittynyt. Perheenjäsenten välille syntyy helposti erimielisyyksiä ja riitely yleistyy. Ilmapiirin jännitys kasvaa ja se voi myöhemmin purkautua erilaisina väkivallan muotoina. Tämä voi olla henkistä tai fyysistä väkivaltaa, kuten uhoamista, tönimistä, tavaroiden rikkomista tai nöyryyttämistä. Usein perheessä riidan aiheuttamat erimielisyydet jäävät käsittelemättä ja tästä seurauksena kierre jatkuu, lisäten perheenjäsenissä pelkoa, ahdistusta, varomista ja kontrollia. Väkivaltakierteen kolmannessa vaiheessa tapahtuu räjähdys, joka voi olla perheenjäsenen pahoinpitely. Räjähdysten voi laukaista ihan pienikin asia. Tähän tilanteeseen voi liittyä myös väkivallantekijän päihteiden käyttöä. Mikäli väkivallantekijä on päihtyneessä tilassa väkivallanteon yhteydessä, se saattaa antaa väkivallantekijälle hyväksytyin syyn käyttäytyä väkivaltaisesti. Seuraavaksi tulee väkivalta kierteen neljäs vaihe. Siinä ilmenee selittelyä, vähättelyä ja syytelyä. Etsitään esimerkiksi syytä sille, miksi väkivaltatilanne tapahtui. Uhriksi joutunut voi syytellä itseään, että on tullut pahoinpidellyksi ja suojella näin väkivallantekijää. Väkivallantekijä puolestaan syyttelee uhria, että tämä on väkivaltainen. Tilanteen rauhoituttua alkaa väkivaltakierteen viides vaihe, jossa pahoinpitelijä näyttäytyy katuvaisena ja yrittää hyvittää tekojaan pyytelemällä anteeksi ja lupaamalla ettei väkivaltatilanne enää toistuisi. Väkivallan kohteeksi joutunut uhri uskoo väkivallantekijää, jolloin uhri antaa tekijälle anteeksi. Kuudennessa vaiheessa väkivallan tekijä ja uhri haluavat uskoa parempaan huomiseen ja tilanteiden hallintaan. Tässä vaiheessa väkivallankierre olisi mahdollista katkaista, sillä kumpikin haluavat väkivallan päättyvän ja elämän

jatkuvan rauhallisena, mutta ilman väkivallan katkaisun väliintuloa, väkivallalla on suuri riski uusiutua. (Nettiturvakoti, [viitattu 22.5.2018]).

Soisalon (2012, 202–203) mukaan lapset omaksuvat vanhemmiltaan ja lähipiirinsä muilta aikuisilta käyttäytymistavan omissa suhteissaan. Vanhempien olisi siirrettävä rakentavaa riitelyn taitoa jälkikasvulleen, johon sisältyy toisen osapuolen kunnioittaminen ja turvallisuuden tunne riitelystä huolimatta säilyy. Soisalon kirjoitusta tukee lastensuojelulain ensimmäisen luvun yleisissä säädöksissä oleva toinen pykälä, vastuu lapsen hyvinvoinnista.

Vanhemmilla ja muilla huoltajilla on lapsen ensisijainen vastuu lapsen hyvinvoinnista. Lasten ja heidän perheiden kanssa toimivien viranomaisten on tuettava vanhempia ja huoltajia lapsen kasvatustehtävässä sekä pyrittävä tarjoamaan perheille tarpeellista apua riittävän varhaisessa vaiheessa. (L 13.4.2007/417, 1 luku, 2§.)

4.2 Väkivallan mallit

Opinnäytetyömme lukija ymmärtää tekemämme vanhemmalle suunnatun oppaan tarvetta paremmin, kun avaamme väkivaltaisen käyttäytymisen syitä ja sen seurauksia. Oppaan yksi tavoite on selkeyttää sen käyttäjälle väkivaltaisen käyttäytymisen katkaisemisen tärkeyttä niin, että tieto avaa lukijalle vanhemman merkitystä lapsen tunnetilojen vastaanottajana, hyväksyjänä ja niiden säätelyn opettajana.

Yleinen käsitys perheväkivallan syystä on, että perhettäan kohtaan väkivaltaisesti käyttäytyvällä henkilöllä on päihteideongelmia tai mielenterveydellisiä ongelmia tai, että perheväkivaltilanteisiin liittyy päihteiden käyttöä (Lehtonen & Perttu 1999, 25.) Lehtonen ja Perttu toteavat teoksessaan Naisiin kohdistuva väkivalta (1999, 28), että nykypäivänä tiedostetaan perheväkivaltaa tapahtuvan perheissä ilman päihteiden käyttöä ja myös sen, että perheväkivaltaa tapahtuu jokaisessa yhteiskuntaluokassa, asemasta riippumatta. Väkivaltaisessa parisuhteessa olevia

pidettiin 1990-luvun alkuvaiheilla henkilöinä, jotka omasta halustaan olivat väkivaltaisessa parisuhteessa. Heidän ajateltiin olevan heikkolahjaisia niin, että olivat kykenemättömiä vaatimaan itselleen parempaa kohtelua tai, että he halusivat suojella väkivallan tekijää olemalla puhumatta ulkopuolisille väkivaltaisista kokemuksistaan. (Lehtonen & Perttu, 25.)

Lehtonen ja Perttu selventävät kirjoituksessaan (1999, 25), että väkivaltaisessa parisuhteessa elävät henkilöt kehittivät itselleen erilaisia selviytymiskeinoja. Heillä oli traumojen aiheuttamia oireiluja ja sosiaalisia ongelmia, johtuen kokemistaan väkivaltilanteista. Lehtonen ja Perttu (1999, 27) avaavat biologisessa väkivallan käyttäytymismallissa olevan kyse impulssiivisuudesta, jota voi verrata äkkipikaisuuteen. Biologisessa väkivallassa väkivallan käyttäjä siirtää käyttäytymismallinsa syyn juontuvan vanhemmistaan, jolloin vastuun ottamista omasta väkivaltaisesta käyttäytymisestä ei tapahdu.

Perheväkivalta on monitahoinen, jossa saattaa esiintyä syrjäytymistä aiheuttavia tekijöitä kuten työttömyyttä, stressiä, köyhyyttä ja erilaisia muutosvaiheita parisuhteessa, kuten lapsen odotusaika ja synnytyksen jälkeinen elämä. Tällöin puhutaan psykososiaalisesta väkivallan mallista. (Lehtonen & Perttu, 1999, 27.)

Teoksessa Naisiin kohdistuva väkivalta (1999, 27–28) kerrotaan sosiokulttuurisesta perheväkivallan mallista josta käytetään lisäksi termiä patriarkaalinen väkivalta. Parisuhteessa väkivaltainen käyttäytyminen kumppania kohtaan on sidoksissa kulttuuriin ja yhteiskunnallisiin tekijöihin, kuten naisen ja miehen eriarvoiseen asemaan perheessä, jossa mies mielletään perheen pääksi ja taloudellisten asioiden päättäjäksi, sekä ylipäätään perheen asioista päättäväksi. Miehen asema perheessä ja yhteiskunnassa on ylivoimainen naisen asemaan verrattuna. (Lehtonen & Perttu 1999, 28–29).

Patriarkaalisen väkivallan tunnistaa turvakotiin tulevissa lapsissa ja naisissa heidän oireiluistaan. Tullessaan turvakotiin he ovat alistettuja ja perheen miehen kontrolloimia. Lehtonen ja Perttu kuvaavat (1999, 29) patriarkaalisen väkivallan olevan yhteisöjen miesten käyttämä väkivalta, jota hallitsee perheen tyttöihin ja naisiin kohdistuva omistushalu. Patriarkaalista väkivaltaa esiintyy turvakotiin hakeutuivissa perheissä. Perheen mies käyttää kunniaan kohdistuvaa väkivaltaa ja lisäksi sitä esiintyy perheissä, joissa mies on mustasukkainen eikä esimerkiksi hyväksy avioeroa.

Sosiaalinen väkivallan malli on lapsuudessa opittu käyttäytymismalli, jonka lapsi omaksuu seuratessaan läheistensä käyttäytymisiä erilaisissa sosiaalisissa vuorovaikutustilanteissa. Lehtosen ja Pertun (1999, 30) mukaan sosiaalinen väkivallan malli on malli, joka siirtyy perheen sisällä olevana hyväksyttävänä käyttäytymisenä perheen lapselle. Siirtymismallia kutsutaan sanoin ylisukupolvinen malli. (Lehtonen & Perttu 1999, 30).

5 TURVATON KASVUYMPÄRISTÖ JA SEN VAIKUTUS

5.1 Väkivaltaan altistuminen

Väkivaltainen kasvuympäristö näkyy lapsen käyttäytymisessä siten, että sen seurauksena ovat eri tyyppiset tunneperäiset oireilut, joista kirjoitamme Hammarlundin (2001), Soisalon (2012), Hedreniuksen ja Johanssonin (2016) sekä Poijulan (2007) ja Malisen (2010) aineistopohjaisen teorian mukaan. Turvattomassa kasvuympäristössä tutkimastamme tiedosta keräämme kirjoittamaamme materiaalia oppaaseen. Materiaali selkeyttää vanhemmalle, kuinka monitahoista lapsen oireilu voi olla turvakodissa oloaikana.

Usein toistuvassa traumaattisessa tilanteessa, kuten perheväkivaltilanteissa, lapsi altistuu väkivallalle. Aikuinen kykenee kestämään toistuvaa väkivaltaa paremmin kuin lapsi, jolle toistuvat väkivalta-altistumat ovat haitallisempia kehitysvaiheessa olevan mielen vuoksi. Pitkäkestoisena jatkuva perheväkivalta aiheuttaa mielenterveydellisiä ongelmia, kuten masennusta ja ahdistuneisuutta sekä lapsen käyttäytymisen muuttumista aggressiiviseksi, väkivaltaa käyttäväksi, tunnetilojaan hallitsemattomaksi persoonaksi. Lapsen persoona on vaarassa muuttua, koska hän kokee turvattomuutta pelottavissa tilanteissa, joille hänellä ei ole sanoja. Hän omaksuu väkivaltilanteen osaksi omaa persoonaansa, joka myöhemmässä vaiheessa elämää saattaa näyttäytyä omana aggressiivisena käyttäytymisenä vastaavissa tilanteissa, joissa hän on aiemmin väkivallalle altistunut. (Hammarlund 2010, 161.)

Kasvuympäristössä, jossa vuorovaikutus on viileää ja etäistä, lapsi kehittää suojamenetelmäkseen itseriittoaisuuden ja välttelee kaikenlaisia tunteita. Hän saattaa kokea, ettei riitä vanhemmalle, jolloin hän pyrkii suojaavana menetelmänä

miellyttämään vanhempansa tai muita aikuisia. Kuitenkin lapsen tarkoituksena on tulla nähdyksi ja kuuluksi sekä saada rakkautta ja tunteen siitä, että häntä arvostetaan. Vanhemman ja lapsen välisen vuorovaikutuksen ollessa ennakoimatonta ja epäjohdonmukaista lapsi kokee epävarmuutta eikä hän tiedä, mikä hänen roolinsa ja arvonsa on perheessä. Epävarmuus ja epäjohdonmukaisuus johtavat siihen, että lapsi ottaa suojaimekanismikseen roolin, jossa määräälee ja ohjailee muita. Puutteellinen vanhemmuus näin ollen johtaa siihen, että lapsen on kehitettävä itse itselleen erilaisia keinoja, joilla selviytyä elämästä. Lapsen voimavarat suuntautuvat näiden suojaimekanismien kehittämiseen, jolloin monet hyvät taidot, käyttäytymistavat ja itsesäätelyn keinot jäävät lapsella puutteelliseksi tai kokonaan kehittymättä. (Kanninen & Uusitalo-Arola 2015, 52–55.) Vanhemmuudella ja sillä, millaisessa vuorovaikutuksessa lapsi ja vanhempi toimivat, on vaikutusta lapsen persoonaan, käyttäytymiseen ja siihen, miten hän näkee itsensä perheenjäsenenä ja ihmisenä.

Vanhemmalla on rajalliset keinot auttaa lastaan käsittelemään kokemuksia perheväkivallan seurauksista, koska hänen voimavaransa ovat kriisin vuoksi vähäiset, ja energia suuntautuu päivittäisten rutiinien ylläpitämiseen. Perheväkivallan seurauksesta vanhemmalle on haasteellista olla läsnä lapselleen. Hänen voimavaransa ovat kaventuneet arkisen elämän tuomien velvoitteiden ylläpitämiseen, kuten ruoan tekoon, pyykin pesuun ja tavallisiin muihin kodin askareisiin. Vanhempi, joka on lapselleen tunnetasolla saavuttamattomissa, aiheuttaa lapsen kasvuun ja kehitykseen turvattomuutta hyljättyksi tulemisen kokemuksena (Hedrenius & Johansson 2016, 25). Hedreniuksen ja Johanssonin (2016) kirjoittama teos peilaa lisäksi turvakodin henkilökunnan vastauksiin lapsen oireilun muutoksesta turvakotijakson aikana, kun hänellä on paikka ja tila omiin tunnereaktioihinsa. Teoksessa Mies Varikolle (2006, 36) kerrotaan, kuinka vanhempien puuttumattomuus lapsen tunnereaktioihin ja tunteiden tunnistamiseen ovat esteenä lapsen tulevaan väkivallattomaan käyttäytymiseen. Tasapainoiseksi, omat tunteensa tunnistamaan oppivaksi aikuiseksi kasvaakseen lapsi tarvitsee vanhemmiltaan apua tunteidensa tunnistamiseen ja hallitsemiseen. (Oulun ensi- ja turvakoti ry. 2006, 36).

Turvakodin henkilökunnan vastaukset lapsen käyttäytymisen muutoksesta kertovat heidän tekevän väkivaltatyössään tärkeitä havaintoja oikea-aikaisesti.

Lapsi saattaa oireilla käytöksen kautta eri tavoin. Jakson alussa normaalisti rauhallinen lapsi saattaa heittäytyä hankalaksi, ei usko vanhempaa, itkee paljon ja hakee vanhemman huomiota esim. tekemällä jotain kiellettyä. Lapsi saattaa olla tiiviisti vanhemmassa kiinni ja kokea pienenkin eronhetken suurena ahdistuksena. Toisaalta jotkut lapset hakeutuvat jatkuvasti ohjaajan läheisyyteen. Lapsi voi myös olla ”näkymätön” jakson alussa, ja kun kokee olonsa turvallisiksi ja vanhemman rauhoittuneen, saattaa alkaa oireilla. Usein vanhemmat tässä kohtaa ihmettelee mikä lasta vaivaa. K1

Vanhempaa kehoitetaan keskustelemaan lapsen kanssa, sekä ottamaan vastaan tunnepurkaukset ja olemalla läsnä ja turvallinen aikuinen. K1

Henkilökunnan vastaukset tukevat vanhemmalle suunnatun oppaan teon tarvetta. Opasta käyttäen henkilökunta ja turvakodissa oleva vanhempi voivat yhdessä tukea vanhemman ja lapsen vuorovaikutusta väkivaltatyöhön sisältyvässä vanhemmuustyössä, jossa lapsi tulee vanhemmalleen näkyväksi ja ymmärretyksi sekä päinvastoin, vanhempi tulee lapselleen näkyväksi.

Pojjula (2007, 12) ja Malinen (2010, 36) tähdentävät oman vanhemman avun olevan lapselle kriisitilanteessa tärkein. Vanhempien epävakaa arki, kuten ennakoimattomat väkivaltatapahtumat aiheuttavat väkivallan kohteena olevassa aikuisessa pelkoa ja häpeää, joka siirtyy perheen lapseen. Lisäksi lapsen kokema turva läheisiltä aikuisilta auttaa häntä kriisin tasaantumisessa.

Turvakodissa tuetaan perhettä mahdollisimman säännölliseen arkeen ja toistuviin arkirutiineihin, jotka auttavat koko perheen arkielämän säännöllisyyden avulla rauhoittumiseen ja läsnä olemiseen tässä hetkessä.

Arkirutiinit, ymmärrys lapsen ja omasta käytöksestä, mistä johtuu yms. Tarvitaan aikaa, hyvää läsnäoloa, lapsen suojaamista. K1

Lapsen oireilu saattaa olla vanhemmalle hyvin raskasta, sillä oman kriisin vuoksi lapsen mahdollisesti huonoon jopa väkivaltaiseen käytökseen ei jakseta puuttua. Vanhemmalle korostetaan rutiinien tärkeyttä myös turvakodilla, jotta lapsen elämässä olisi jotain tuttua ja turvallista. Tai saattaa olla, että rutiinit puuttuvat kokonaan ja turvakodilla niitä aletaan luoda ja tähänkin vanhempi tarvitsee kovasti tukea. K2

Malisen (2010) mukaan lapset mieltävät perheväkivallan olevan heidän syynsä, jolloin he suuntaavat keskittymisensä vanhempien eleiden ja ilmeiden seuraamiseen. Keskittymällä vanhempien eleiden ja ilmeiden muutoksiin he yrittävät ennakoida väkivaltatapahtumien alkamista. Läheisten ja tuttujen aikuisten tuoma apu on parhain silloin, kun sen saa tutussa ympäristössä, kuten kotona, koulussa tai päiväkodissa. (Malisen 2010, 38).

Lasta helpottaa myös tieto, että äiti/isä saavat apua. K2

Lastensuojelun keskeisiä periaatteita on pyrkiä ehkäisemään lapsen ja perheen ongelmia, ja puuttumaan riittävän ajoissa havaittuihin ongelmiin. Lastensuojelun tarpeen arvioinnissa huomioidaan lapsen etu. Lapsen etua arvioitaessa on mietittävä, miten eri ratkaisut ja toimenpidevaihtoehdot turvaavat hänen hyvinvointinsa ja tasapainoisen kehityksensä sekä läheiset ja jatkuvat ihmissuhteet. Lastensuojelulain yleisissä säädöksissä, pykälissä 4–5 kerrotaan selkeästi lastensuojelun keskeisten periaatteiden huomioivan lapsen ja nuoren mielipiteet ja toiveet.

Lapsen tulee saada iän ja kehitystason mukainen valvonta ja huolenpito sekä saada hellyyttä ja ymmärtämystä. Lapsen tulee saada turvallinen kasvuympäristö ja henkisen että ruumiillinen koskemattomuus. Lapselle tulee antaa mahdollisuus osallistumiseen ja vaikuttamiseen omissa asioissaan ja hänen kielellinen, uskonnollinen ja kulttuurillinen tausta tulee huomioida. Lasten ja nuorten toivomukset ja mielipiteet

tulee ottaa huomioon, sillä heille on ikäänsä ja kehitystasoonsa vastaavalla tavalla turvattava oikeus saada tietoa heistä koskevista lastensuojeluasioista sekä mahdollisuus esittää siinä mielipiteensä. (L 13.4.2007/417, 1 luku, 4–5§.)

5.2 Lapsen oireilu

Vanhempien parisuhdeongelmat heijastuvat lapsen käytöksen muutoksiin, minkä seurauksena lapsi kokee turvattomuutta. Tämä näkyy hänen vuorovaikutuksessaan ympäristönsä kanssa. Käyttäytymistä ja oireilua on havainnoitava mahdollisimman hyvän ja oikeanlaisen avunsaannin turvaamiseksi. Oireilun voi jäsentää neljään eri osa-alueeseen, fyysisen väkivallan, seksuaalisen hyväksikäytön, emotionaalisen väkivallan ja laiminlyönnin oireilu, joita avaamme taulukossa 1. Soisalon (2012, 207–208) kirjoittamia oireilujen merkkejä käyttäen.

Taulukko 1. Lapsen oireilu väkivallan seurauksesta. (Soisalo 2012, 207–208).

Fyysinen väkivallan oireilu	Seksuaalisen hyväksikäytön oireilu	Emotionaalisen väkivallan oireilu	Laiminlyönnin oireilu
Mustelmia, palovammoja, nyrjähdyksiä, sijoiltaanmenoja, puremia tai haavoja.	Kertoo hyväksikäytöstä.	Huono itsetunto.	Usein nälkäinen.
Luunmurtumia.	Päänsärkyä tai vatsakipuja.	Vetäytyvä tai passiivinen käytös, pelokkuus.	Ei saa riittävästi ravintoa.
Myrkytysoireita tai sisäisiä vammoja.	Ongelmia koulunkäynnissä.	Aggressiivinen tai vaativa.	Varastaa ruokaa.
Varautuneisuutta tai epäluottamusta aikuisiin.	Käyttäytyy seksuaalisesti tai osoittaa tietävänsä sellaisista seksuaalisuuteen liittyvistä asioista, joita saman ikäiset eivät tyypillisesti tunne.	Hyvin ahdistunut.	Huono hygienia.
Pelokkuutta vanhempia tai kotiinlähtöä kohtaan.	Käytös on sopeutumaton (keinuttelua, imeminen, pureminen).	Puheen kehitys viivästyy.	Vuodenaikaan sopimattomat vaatteet.
Pelokkuutta toisten lasten alkaessa itkeä tai huutaa.	Nukkumisvaikeuksia.	Taantuminen huomattavasti nuoremmalla tasolle (Tuhriminen, pissavahingot).	Jätetään ilman valvontaa pitkiksi ajoiksi.
Äärimmäisen ystävällinen käytös, kun paikalla on vieraita henkilöitä.	Sosiaaliset suhteet ovat ongelmallisia.		Ei viedä tarvittaessa lääkäriin.
Passiivinen tai liian mukautuva rooli.			Oleskelee koululla koulupäivän päätyttyä.
			Väsynyt tai nukahtelee.
			Päihteiden käyttöä.
			Aggressiivisuutta eikä tule toimeen ikätovereidensa kanssa.

Perheväkivaltakokemus vaikuttaa lapsen emotionaaliseen ja fyysiseen kehitykseen. Laiminlyönnin seurausten näkyminen lapsessa riippuu siitä, kuinka kauan hän on perheessään kokenut perheväkivaltaa. Jatkuvan pelontunteen kokeminen, jossa

lapselta puuttuu turvallisuuden tunteen turvaava aikuinen aiheuttaa kehitykseen negatiivisia piirteitä, jolloin lapsen itsetunnon kehittyminen jää epävarmaksi. Lapsi omaksuu väkivallan perheessä normaaliksi perhe-elämään kuuluvaksi osaksi, jota käyttäen ratkaistaan ristiriitaisia tilanteita. Hän saattaa omaksua väkivaltaisen käyttäytymisen omaksi käyttäytymisensä muodoksi sosiaalisessa vuorovaikutuksessaan muiden ihmisten kanssa. (Soisalo 2012, 205.)

5.3 Traumatisoituminen

Opinnäytetyömme tässä kappaleessa kuvaamme traumatisoitumisen vaikutusta perheen arkisen elämän hallintakykyyn traumaperäisen stressihäiriön, vireystason ja häpeän kautta. Täydennämme teoriaosuuden kirjoitustamme henkilökunnalta saamillamme käytännön työn vastauksilla, jotka liittyvät traumateoriaan.

Traumatisoituminen tapahtuu siten, että ihminen on osallisena mieltä järkyttävään tapahtumaan, jota hän ei pysty hallitsemaan eikä ymmärtämään. Trauman kokeva kokee hylätyksi tulemisen tunteen ja hän kokee olevansa yksin ympäristössä, joka tuntuu vieraalta sekä turvattomalta. Traumatisoitumiseen liittyy myös läheisiin ihmissuhteisiin kohdistuva luottamuksen väheneminen, joka heijastuu luottamuspulana yhteiskuntaa kohtaan ja uskomuksena siihen, ettei kukaan voi auttaa. Lapsuudessa koetun psyykkisen ja fyysisen väkivallan seurauksesta traumatisoituminen aiheuttaa aikuisiällä psyykkisiä ja fyysisiä sairauksia. (Hedrenius & Johansson 2016, 27–28, 38.)

Trauma vaikuttaa ainakin välillisesti vanhemmuuteen ja jaksamiseen.
K3

Perheväkivalta on traumaattinen kokemus, joka sekoittaa mielen ja kehon yhteistoiminnan. Se jättää kehoon muiston, joka saattaa nousta esiin vielä vuosien jälkeen traumaattisesta tapahtumasta. Ihmisellä on kehossaan eri tunnealueiden

osia, jotka trauman kokemuksen vuoksi voivat elää eri aikakausina. (Boon, Steele & Van Der Hart 2011, 33.) Tämä tarkoittaa sitä, että lapsuudessa koettu traumaattinen kokemus elää kehomuistissa, joka tulee esiin jonkin hajun, fyysisen kivun, tilanteen tai maun laukaisemana. Traumasta johtuvalle kehomuistille ei ole sanoja. Sen tunnistaa kehossa tapahtuvasta hämmentävästä reaktiosta, joka näkyy käyttäytymisessä vireyden säätelykyvyn häiriöinä eli ylivireys- tai alivireystiloina. (Minton, Ogden & Pain 2009, 3).

Tärkeä keskustella ja kertoa mahdollisen trauman vaikutuksesta ja siitä että mieli tahtoo unohtaa mutta keho ei anna. K3

5.3.1 Traumaperäinen stressihäiriö

Perheväkivalta määritellään kakkostyyppin traumaksi, joka on uudelleen ja uudelleen koettu, samankaltainen toistuva mieltä järkyttävä kokemus. Poijula (2007, 46) kuvaa sen seurauksesta syntyviä vaurioita kiintymyssuhteeseen, jotka näyttäytyvät kehityksen taantumisena ja turvattomuuden tunteen voimistumisena, jolloin lapsilla esiintyy taantumusta myös aikuisiin takertumisena. Lapsella saattaa esiintyä ylivireys- ja alivireyshäiriöitä sekä eri tyyppisiä univaikeuksia, kuten painajaisia, unissakävelyä, uniherkkyyttä, jolla tarkoitamme unisyvyyden pinnallisuutta. Traumatisoituneen lapsen käytöksen tunnistaa yleisemmin hänen käytöksessään esiintyvistä levottomuudesta, joka näyttäytyy keskittymättömyytenä tai hektisillä keskittymisillä leikkeihin, jotka vaihtuvat nopeasti toiseen leikkiin. (Poijula 2007, 48.)

On tärkeää antaa asiakkaalle aikaa käsitellä asiaa ja kerätä voimia, kunnes hän on valmis käsittelemään traumaansa. K3

Traumaperäisestä stressistä kärsivä aikuinen kykenee elämään tavallista arkista elämää, kuten käymään töissä ja huolehtimaan perheensä tarpeista. Hankaluuksia arkiseen elämään aiheuttavat univaikeudet, esimerkiksi painajaiset ja eri tyyppiset mielialan vaihtelut kuten ärtyneisyyttä, lyhytpinnaisuutta ja masentuneisuutta, jotka ovat tunneperäisiä reaktioita. (Minton ym. 2009, 34–35.)

Pojjulan (2007, 48) ja Mintonin ym. (2009, 34–35) kirjoituksista voi todeta traumatisoitumisen aiheuttavan samoja oireita lapselle ja aikuiselle. Traumatisoituminen aiheuttaa lapsen ja vanhemman väliseen kiintymyssuhteeseen vaurioita, se myös hankaloittaa nukahtamista. Hughes (2011, 216) kirjoittaa lapselle tulevan nukkumaan mennessä voimakas jätetyksi tulemisen pelko, jonka vuoksi hänen on haasteellista nukahtaa. Hän pelkää vanhemmalle tapahtuvan jotain pahaa, esimerkiksi vanhemman lähtevän pois lapsen nukkuessa tai tulee pelko siitä, että vanhempi kuolee. Heikkinen ym. (2014, 158) selventää kirjoituksessaan univaikeuksien olevan pitkäkestoisena stressaava tila keholle. Keho kertoo yliviireystilana, ettei oma tunnetilojen säätelykyky enää toimi normaalisti. Tilaa voi kuvata niin, että keho on kuormittunut erilaisista pelkoa aiheuttavista tilanteista tai vaaran uhasta, jolloin on oltava valppaana ja seurattava ympärillä olevia tapahtumia. Univaikeudet kuvataan olevan tunneperäisiä vaikeuksia.

Menneet traumaattiset kokemukset elävät kehossa niin, että saman kaltainen tilanne tai tunne, joka on traumatisoinut, saattaa laueta käyttäytymiseen siten, että väkivaltaa kokenut pystyy sanallisiin tai fyysisiin väkivaltaisiin tekoihin, jotka ovat järjenvastaisia ja joita ei pysty hallitsemaan silloin, kun eletty traumaattinen kokemus laukeaa uudelleen eläväksi. Trauman seurausta ovat keholliset muutokset antavat suunnan siihen, kuinka väkivaltaa kokenut reagoi ympäristössään tapahtuviin asioihin ja tilanteisiin. Reaktiot ovat psyyke- ja kehoeräisiä, jolloin käytöksessä esiintyy hallitsemattomia tunteita, keskittymisvaikeuksia ja eri tasoisina olevia muistivaikeuksia. Kehotuntemuksena väkivaltaa kokenut kokee uudelleen trauman aiheuttaman tuntemuksen kehossa. (Minton ym. 2009, 5.)

Mitä paremmin trauma on käsitelty, sitä helpommin asiakas pystyy ymmärtämään sen tuomat tunteet ja myös ”siirtämään ne taka-alalle”.
K3

Vanhemmalla voi olla vaikea vastata lapsen tarpeisiin. Vanhempi voi olla toimintakyvytön mikäli lapsi oireilee. Tässä vanhempi tarvitsee apua ja tukea. Vanhempaa pitää muistuttaa, että hänen pitää huolehtia lapsestaan ja mahdollisesti tulkata lapsen käytöstä vanhemmalle. K2

Traumatisoituminen näkyy turvakodin asiakkaissa niin aikuisissa kuin lapsissakin. Traumatisoitumisen tunnistaminen on ensisijainen väkivaltatyöskentelyssä sen vuoksi, että henkilökunta vastaa oikealla tavalla asiakkaan avun tarpeeseen ja kykyyn ottaa apua vastaan.

5.3.2 Vireystaso

Vanhempien parisuhdeongelmat heijastuvat lapsen käytökseen ylivireys- ja alivireystiloina. Ne ovat vireystason tiloja, jotka esiintyvät käytöksessä silloin, kun lapsi kokee, ettei hänellä ole muuta keinoa pysyä hengissä. Lapsen olemus on ylivireyden vuoksi levoton ja hänellä on hankala keskittyä pitkäkestoisesti leikkiin, pelaamiseen tai sadun lukemisen kuunteluun. Ylivireystila ilmoittaa lapsen keholle, että hänen täytyy olla valppaana ja valmiina aggressiiviseen käyttäytymiseen, pakenemiseen tai tarvittaessa jähmettymiseen paikoilleen. Ylivireystilassa hän keskittyy aktiivisesti seuraamaan ympäristössään tapahtuvia tilanteita, yrittääkseen ennakoida tapahtumia. Hän säikkyä herkästi ja säpsähtelee, kun keskittyminen ympäristössä tapahtuvista asioista herpaantuu. (Heikkinen-Peltonen, Innamaa & Virta 2014, 115.)

Ylivireyden ja alivireyden väliin jäävä tila on sellainen tila, jolloin ihminen on tasapainossa ja pystyy olemaan läsnä tilanteessa sekä aistimaan asioita helpommin kuin ollessaan yli- tai alivireystilassa. Tällaisesta vireystasoon liittyvästä ylivireyden, välitilan ja alivireyden tilasta käytetään sanaa sietoikkuna, josta teimme taulukon Mintonin ym. (2009, 27–28) kirjoituksen mukaan. Taulukon kaksi avulla lukija hahmottaa helpommin, mikä on sietoikkuna ja mitkä ovat ihmisen yleisimpiä piirteitä hänen ollessa sietoikkunan eri vaiheissa. Sietoikkunan avulla voi arvioida ihmisen vireystilaa ja kykyä toimia sekä olla osallisena vuorovaikutuksessa muiden ihmisten kanssa.

Taulukko 2. Sietoikkuna (Minton 2009, 27–28).

Alivireystila	Välitila	Ylivireystila
Väsynyt, unelias.	Tasapainossa.	Levoton.
Hetkellisesti tajuttomassa tilassa.	Vastavuoroisessa vuorovaikutuksessa.	Ärsykeille herkkä.
Tunnoton.	Hyvä keskittymiskyky.	Kykenemätön keskittymään.

Turvakodin asiakkailta esiintyy yli- ja alivireystiloja, joita henkilökunta kuvaa seuraavasti.

Vanhempi saattaa olla voimaton reagoimaan lapsen oireiluun, mikäli lapsi reagoi käyttäytymällä haastavasti. Tällöin vanhempi ei välttämättä juurikaan puutu lapsen väkivaltaiseen/ylivirittyneeseen/kiukuttelevaan käytökseen eikä lapsi saa tarvitsemaansa huomiota. Vanhempi saattaa sivuuttaa lapsen puheen/tarpeet ja toiveet. K2

Asiakkaan välillä vaikea hahmottaa omaa tilaansa, arkea ja esiintyy myös yli tai alireagointia. Tärkeää kannatella asiakasta tässä päivässä ja löytää positiivisia asioita ja valoa tulevaisuudesta. K3

Heikkinen-Peltonen ym. (2014, 115) ja Boon ym. (2011, 33–34) kirjoittavat selkeästi ylivireystilan ja alivireystilan vuorotteluista. Lapsi väsähtää oltuaan ylivireä ja vastapainoksi keho säätelee hänet alivireystilaan, jolloin hän kokee olevansa ulkopuolinen ympäristöstään. Tuolloin hän on tunnoton fyysisesti ja henkisesti ja usein lapsi on unelias sekä voi olla hetken tajuttomassa tilassa.

Perheväkivalta on traumaattinen kokemus, johon sisältyy voimakas häpeän tunne siitä, että omassa elämässä koetut tapahtumat ovat estäneet unelmien ja haaveiden toteuttamisen. Turvakodissa oleva lapsi saattaa olla huomaamaton ja vetäytyvä, ja tuntee vahvaa häpeää ja syyllisyyttä perheen tilanteesta. Mies varikolle -teoksessa (2006, 45–46) kuvataan lapsen käyttäytyvän väkivaltaisesti, mikäli hänellä on ollut ristiriitainen kiintymyssuhde vanhempaansa. Kasvatuksessaan vanhempi on tuolloin häpäissyt lasta eri tilanteissa, tarkoituksenaan opettaa häpeän avulla.

Keräsimme turvakodin henkilökunnan vastauksista lainauksia, joissa he kommentoivat aiheesta.

Mikäli taas lapsen käytös muuttuu ”näkyttömänä” olemiseksi, saattaa lapsen oireilu jäädä täysin huomaamatta ja lapsi koetaan helpoksi. Lapsen kokemus unohtuu. K2

Pelko, häpeä, syyllisyys isoja tunteita jotka kulkevat prosessissa. K3

Häpeä ja syyllisyys ovat samankaltaisia tunteita. Oulun ensi- ja turvakodin työntekijä Hannu Säävälä ym. (2006) kuvaa teoksessaan syyllisyyden ja häpeän tunteiden eroavaisuutta siten, että häpeä on voimakkaampi. Ihminen kehittää omia mielikuviaan, jotka kertovat hänelle hänen olevan huono ihminen toisten mielestä. Häpeän tunne on ihmisellä jo syntyessään. Se on perustunne, jonka kaikki ihmiset tuntevat, mutta traumatisoitunut ihminen kokee sen voimakkaana, jolloin häpeä hallitsee ajatuksia ja toimintaa niin, että ihminen uskoo olevansa kykenemätön hyviin suorituksiin. Kirjassa Kiintymyskeskeinen vanhemmuus (Hughes 2011, 152–153) kuvataan häpeän tunteen kääntyvän ihmisen ajatuksissa itseensä päin, omaan toimintaan, joka on ollut haitallista. Häpeää tunteva ei ota teoistaan vastuuta vaan ulkoistaa eli siirtää vastuun jollekin toiselle henkilölle ja suuttuu, mikäli ei siinä onnistu. Häpeää tunteva yrittää itsekseen hallita ajatuksiaan niin, että selittää toimintansa itselleen hyväksyttäväksi toiminnaksi. Häpeän tunnetta opitaan hallitsemaan ja rajaamaan, jolloin syyllisyyden tunteeseen siirtymisen avulla ihminen etenee omassa prosessissaan. Boon, ym. (2011, 235) kuvaavat häpeän fyysisiä tunteita olevan: *pään kumara asento, katse alaspäin ja pois päin luotu, punastuminen, muutokset hengityksessä, hämmennys tai kyvyttömyys ajatella sekä musertumisen tai jähmettymisen tunne.*

Syyllisyyden tunne on terve tunne, joka auttaa ihmistä korjaamaan vääryyden kaltaisen tilanteen. Väkivaltakierteen yksi osa on hyvittelyvaihe, jolloin väkivallan tekijä tuntee syyllisyyttä ja hän haluaa hyvittää väkivaltaista tekoaan. Syyllisyyttä tunteva hyväksyy tilanteen ja kokee empatiaa toista ihmistä kohtaan, jos oma käyttäytyminen on aiheuttanut ongelmaa toiselle. Syyllisyyden tunne poistuu sen jälkeen, kun ihminen kokee korjanneensa aiheuttamansa ongelman, jolloin

uteliaisuus ympäristöä kohtaan sekä empaattisuus muita ihmisiä kohtaan palautuvat. Perheväkivalta aiheuttaa tunteiden vääristymistä, kuten syyllisyyttä, jos sitä ei ole pystynyt käsittelemään. Käsittelemätön syyllisyyden tunne vaikuttaa lapseen niin, että hän kokee perheessään olevan väkivallan johtuvan hänestä. Hän ajattelee, että väkivaltatilanteilta olisi voinut välttyä, jos hän olisi toiminut toisella tavalla. (Boon ym. 2011, 239.)

6 TURVALLINEN KASVUYMPÄRISTÖ JA SEN MERKITYS

6.1 Turvallisen kasvuympäristön perusta

Perheen tullessa väkivaltaisesta kodistaan turvakotiin, lapsen kasvuympäristö muuttuu niin fyysisesti kuin psyykkisestikin. Kappaleessa turvaton kasvuympäristö ja sen seuraus kuvasimme turvattomuuden tunteen vaikutusta lapsen oireiluun ja kehitykseen. Tässä kappaleessa tarkastelemme lapsen turvallisen kasvuympäristön vaikutusta kasvuun ja kehitykseen. Kuvaamme lisäksi kasvuympäristön vaikutusta fyysiseen ja psyykkiseen oireiluun sekä sosiaalisiin taitoihin. Aloitamme tarkastelemalla vanhemmuuden merkitystä lapsen elämään. Kuvaamme vanhemman toiminnan siirtymistä lapsen käyttäytymiseen Hämäläisen ym. (2008) Pedagogisen ihmistyön tiede ja Malisen (2010) Elämää kahlitseva häpeä teosten avulla.

Vanhemman rooli ja toiminta kasvattajana perustuu pohjimmiltaan ensisijaisesti huolenpito- ja kasvatustavastuuseen huollettavasta lapsestaan. Lapsi on elämänsä alkuvaiheista asti täysin riippuvainen vanhemmastaan. Vanhempi on vastuullinen huolehtimaan lapsensa välttämättömien ehtojen turvaamisesta sekä huolehtimaan tämän hyvinvoinnista, kasvusta ja kehityksestä. Lapsen elämänkaaren varhaisessa vaiheessa hänellä korostuu hoivan ja turvan saaminen. (Hämäläinen & Nivala 2008, 210–211.)

Eri tieteenalat ovat tutkineet vanhemmuutta erilaisista näkökulmista. Tutkimuksissa on huomioitu vanhempien kasvattajaominaisuuksia ja kasvatustehtävien luonnetta. Tutkimuksissa mielenkiinto on kohdistettu kotikasvatukseen yhteiskunnalliseen asemaan ja merkitykseen. Lisäksi tutkimuksissa on tarkasteltu vanhemmuuden tehtäviä ja vanhempien merkitystä lapsensa kehitykseen, kuten heidän

kasvatusasenteet, ja –käyttäytyminen sekä miten vanhempien kasvatustietoisuus näyttäytyy. Näitä kuvastavat kodin säännöt, tavat, kodin tunneilmapiiri ja viriketodellisuus. On huomattu, että yhteiskunnallisen muutoksen takia vanhemmille on ilmaantunut uusia haasteita, ja kodin kasvatustehtävä on vaikeutunut. (Hämäläinen & Nivala 2008, 213.) Vanhempien kasvatusasenteet, -tietoisuus ja käyttäytyminen nousevat myös aineistostamme esiin. Turvakodin henkilökunta on huomioinut työskentelynsä tarvetta seuraavin kommentein.

Saattaa olla että rutiinit puuttuvat kokonaan. K2

Muistutetaan vanhempaa lapsen huomioimisesta ja lapsen läsnäolosta. (Vanhemman puhetapa lapsen läsnäollessa ja mitä lapsen aikana puhutaan. Annetaan myös lapsen puheelle ja tarpeille tilaa). K2

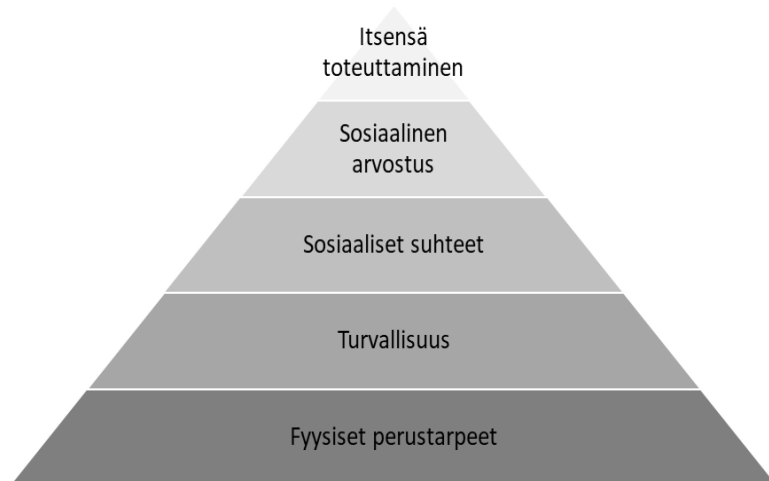
Vanhempaa voidaan tukea olemalla läsnä ja mukana tilanteissa, jotka haastavia vanhemmalle ja lapselle. Annetaan positiivista palautetta vanhemmalle onnistuneista tilanteista. K2

Tuodaan vanhemmalle esiin positiivisia asioita lapsesta, mikäli aikuisen ja lapsen yhdessäolo negatiivissävytteistä. K2

Lapsen turvallista kasvuympäristöä voidaan kuvata Maslowin tarvehierarkiateorian kautta. Humanistisen psykologian tunnetuinpiin edustajiin kuuluva Abraham Maslow (1970) on omassa tarvehierarkiateoriassaan pitänyt ajatuksena sitä, että alemmat tarpeet, kuten turvallisuus, on ensiksi tyydytettävä, ennen kuin ihminen voi edetä tyydyttämään seuraavia ylempänä olevia tarpeitaan. (Lehtinen, Vauras & Lerkkanen 2016, 149.)

Maslow'n tarvehierarkiakolmiossa (Kuvio 5.) kuvataan ihmisen perustarpeita. Alimpana ovat ihmisen fyysiset perustarpeet, kuten ruoka, lämpö ja uni. Seuraavana tulevat turvallisuuteen vaikuttavat tekijät, joita ovat koti ja vaarattomuus. Tärkeimpiin perustarpeisiin kuuluvat myös kolmantena kolmiossa olevat tarpeet, jotka käsittävät sosiaalisia suhteita ja niihin liittyviä tunteita. Niihin kuuluvat ystävät ja rakkaus. Nämä perustarpeet tulisi vanhemman taata lapselleen, jotta lapsen perusturvallisuuden tunne kehittyy normaalisti. Lapsen tasapainoiseen ja normaalin kehityksen tukemiseen tarvitaan vielä ylimpien tasojen toteutuminen. Näitä ovat

sosiaalinen arvostus ja itsensä toteuttaminen. Lapsen saadessa sosiaalista arvostusta hän kokee olevansa hyväksytty perheenjäsen ja hänellä on mahdollisuus mielekkääseen tekemiseen. (Krongerus & Tschäppeler 2012, 88.)

Kuvio 5. Maslowin tarvehierarkia 1943 (Krongerus & Tschäppeler 2012, 89.)

6.2 Turvallisen kasvuympäristön merkitys

Vanhemman vastuullinen kasvatustehtävä on lisäksi lapsen luonnollisen kehityksen turvaaminen, kuten terveydestä huolehtiminen, hellyyden antaminen ja tasapainoisen elämän mahdollistaminen. Tämä on edellytys lapsen selviytymiselle ja sen lisäksi vanhemman hyvän kasvatustehtävän hoitaminen tukee lapsen perusluottamuksen ja turvallisuudentunteen kehittymistä. Tässä korostuu psykologisen vanhemmuuden merkitys, sillä lapsen perusturvallisuus rakentuu nimenomaan lapsen ja vanhemman väliseen suhteeseen. Vanhemman vastuu on turvata lapselleen psyykinen läsnäolo ja vastata lapsensa kehitystason mukaisesti hänen tarpeisiinsa. (Hämäläinen & Nivala 2008, 212.)

Lastensuojelulaki (L 13.4.2007/417) turvaa lapsen oikeuden turvalliseen elämään, jos vanhemmuus osoittautuu puutteelliseksi tai vanhempi ei enää kykene toteuttamaan hänelle kuuluvaa vastuullista kasvatustehtäväänsä lapsensa elämässä.

Lapsella on oikeus turvalliseen kasvuympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen sekä erityiseen suojeluun määritellään lastensuojelulain yleisissä säädöksissä. (L 13.4.2007/417, 1 luku, 1§.)

Lapsen tunne-elämä ja persoonallisuuden kehittyminen muodostuu hänen kiintymyssuhteensa laadusta vanhempaansa. Vanhemman toiminta on lapsen hyvinvoinnin perusta. Se on lähtökohta, josta lapsi rakentaa maailmankuvaa ja suhdetta ympäristöönsä. Lapsen toimintakyvyn kehittyessä tulee vanhemmasta ensimmäinen toiminnan ohjaaja ja suuntaaja. (Hämäläinen & Nivala 2008, 212.)

Se, miten lapsi kokee oman kasvuympäristönsä tunnemaailman ja vuorovaikutuksen vanhempaansa, on merkityksellistä lapsen hyvinvoinnissa sekä selviytymisessä tulevaisuudessa. Lapsi, joka on kasvanut vuorovaikutuksellisessa ja ennakoivassa kasvuympäristössä, tuntee olonsa turvalliseksi ja rakastetuksi. Hän kykenee kohtaamaan pettymyksiä ja vastoinkäymisiä sekä käsittelemään niiden aiheuttamia tunteita. Lapsi hallitsee tunteensa ja kykenee luottamaan, että hänestä pidetään huolta. (Kanninen & Uusitalo-Arola 2015, 52.)

Tasapainoisessa ja turvallisessa vanhemmuudessa vanhempi kykenee olemaan lapselleen arvokasvattaja ja auttaja moraalisissa kysymyksissä sekä tukija lapsensa elämänvalinnoissa. Tässä tehtävässä hän antaa lapselle tärkeitä työkaluja oman elämän rakentamiseen. Vanhempi on lapselleen koulunkäynnin tukija ja hyvän itsetunnon vaalija. Hän tarpeen tullen rohkaisee ja lohduttaa lasta tämän erilaisissa tilanteissa. Vanhempi on saattamassa lasta omille jaloilleen hänen elämässään. Perhe-elämässä vanhempi luo lapselle henkisen, sosiaalisen ja kulttuurisen kasvuympäristön, jossa lapsi kasvaa ja kehittyy. (Hämäläinen & Nivala 2008, 212.)

6.3 Eheytymisprosessi

Opinnäytetyömme teoriaosuudessa toistuu läheisen ihmisen merkitys lapselle perheväkivaltatilanteissa ja niiden jälkeen. Vanhemmalle suunnatussa oppaassa kuvaamme vanhemman roolia lapsen eheytymisprosessissa. Opas antaa keinoja, kuinka voi ottaa puheeksi lapsen kanssa hänen tunnekokemuksiaan perheväkivallan seurauksista ja kuinka hyödyntää lapsen omia voimavaroja ja persoonallisuuden piirteitä eheytymisprosessissa.

Eheytymisprosessi alkaa omien traumaattisten kokemusten hyväksymisestä ja ymmärryksestä niiden käsittelyn merkityksestä elämän tasapainottumiseen. Poijulan (2007, 11) mukaan lapsen kriisistä eheytyksen esteenä on aikuisen puuttumattomuus ja puhumattomuus lapsen mieltä järkyttävästä kokemuksesta, jolloin lapsella ilmenee koetusta väkivallasta epävarmuutta. Traumatisoituminen vaikuttaa turvakodissa olevien asiakkaiden eheytymisprosessiin hidastamalla sitä. Lapsuudessa koettu väkivaltakokemus jää kehomuistiin, joka esiintyy aikuisena vastaavanlaisessa tilanteessa, joka on lapsuudessa traumatisoinut. Perheväkivalta on toistuvasti traumoja aiheuttava kokemus, jota voidaan kutsua käsitteellä kompleksinen trauma. Usein aikuisiällä esiintyvä kompleksinen trauma sekoitetaan kiintymyssuhdehäiriöön, koska oireilut ovat saman kaltaiset. Kompleksinen trauma ja kiintymyssuhdehäiriö johtuvat turvattomasta kasvuympäristöstä ja sen aiheuttamia oireiluja ovat masentuneisuus, ahdistuneisuus, ärtyneisyys ja erilaiset univaikeudet. (Oulun ensi- ja turvakoti ry. 2016, 38.)

Perheväkivallasta eheytyminen on pitkä prosessi ja saattaa olla, että perhe tulee turvakotiin muutaman kerran, ennen kuin vanhempi on siinä vaiheessa, että hänellä on tarpeeksi voimavaroja irrottautua väkivaltaisesta parisuhteesta. Silloin hän on kykeneväinen ottamaan apua ja tukea vastaan. Henkilökunnan vastauksista otetut lainaukset kuvaavat eheytymisprosessin esteenä olevia tunneperäisiä aiheita.

Pyrkimys välttää traumaan liittyviä asioita, niiden väheksyminen, poissulkeminen hankaloittaa eheytymistä. K3

Asiakas saattaa myös osata ”puhua oikein” tilanteestaan (johtuen esim. aiemmasta hoidosta) mutta puheilla ei ole välttämättä merkitystä eheytymisprosessissa. K3

Asiakas tulee uudestaan vuoden, parin päästä, jolloin eheytyminen jäi ehkä kesken tai traumaattiset kokemukset/ väkivalta jatkuneet. K3

Vanhempi luo lapselleen turvallisuuden tunteen, joka sisältää positiivisten ja negatiivisten kokemusten vuorovaikutteisen avoimuuden. Lapsen turvallisuuden tunteen tasapainottamiseksi traumaattisen kokemuksen käsittelyssä Poijula (2007, 228) ja Hammarlund (2010, 161) toteavat kongnitiivis-behavioristiseen teoriaan pohjautuvasta traumaattisen tilanteen uudelleen käsittelystä olevan hyödyllistä näyttöä lapsen eheytymisprosessissa. Lapsi kokee turvallisen aikuisen kanssa keskustellen ja tarvittaessa eri menetelmiä apuna käyttäen tunneperäisesti saman tilanteen, joka on aiheuttanut hänelle mieltä järkyttävän kokemuksen eli traumatisoitumisen. Keskustelussa sanoitetaan lapselle hänen kokemaansa. Läsna oleva aikuinen opettaa lasta säätellemään ja hyväksymään esille nousseet tunnetilat. Järkyttävien tilanteiden sanoittamisen merkitys selkeyttää lasta ja aikuista hyväksymään traumaattisen tapahtuman aiheuttamat tunteet ja tasapainottamaan turvallisuudentunteen järkyttävien tilanteiden ymmärryksen tiedon saannin myötä. Samoin kertoo turvakodin henkilökunta vastauksissaan sanoittamisen merkityksestä lapselle.

Vanhemmalle sanoitetaan lapsen tuntemuksia ja kerrotaan, että on hyvä, että lapsi käyttäytyy poikkeavasti, että se kuuluu asiaan, tällöin lapsi käsittelee asiaa. K1

Trauman iästä riippuen se nousee eheytyksen aikana esiin usein tai harvakseltaan, mutta joka tapauksessa vaikuttaa eheytymiseen sitä pitkittäen ja hidastaen. K3

Vanhempi tukee lapsensa kehitystä ja eheytymisprosessia tarjoamalla lapselleen selkeät rytmit, rutiinit ja säännöt osaksi perheen arkea. Samanlaisina toistuvat rutiinit tuovat lapsen maailmaan turvaa ja ennakoitavuutta. Tuttujen ja toistuvien tapahtumien kautta lapsi pystyy samalla hahmottamaan omaa toimintaansa sekä ympäristöään. (Aitasalo, [viitattu 30.3.2017]). Lapsiperheiden arjessa toimii

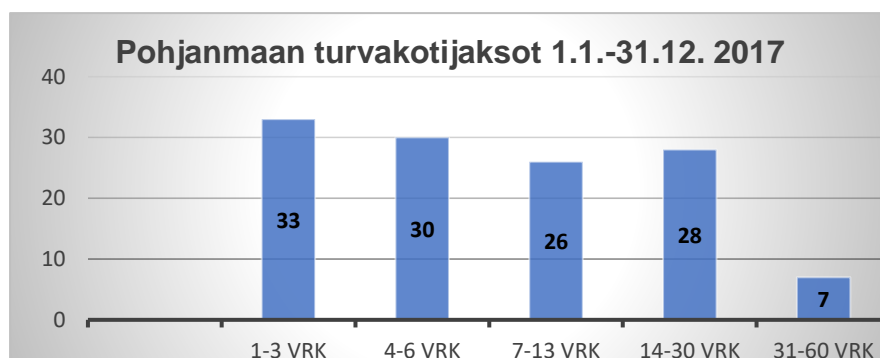
säännöllinen vuorokauden rytmi. Päivän ja yön rutiinit, kuten ruokailuaikojen, nukkumisen ja valvomisen sekä muiden perushoidollisten toimenpiteiden säännöllisyys ja saatavuus ovat perustana lapsiperheen sujuvaan arkeen. Lapsen kokonaiskehityksen kannalta on tärkeäksi havaittu myös viikon, eri vuodenaikojen ja koko vuoden rytmien huomioon ottaminen ja seuraaminen. (Dunderfelt 2011, 77.)

Vanhemmalle tekemämme oppaan avulla turvakodin henkilökunta voi tiedottaa vanhemmalle etukäteen lapsen oireilun mahdollisista muutoksista turvakotijakson aikana. Henkilökunnan vastauksista käy ilmi, että lapsen tunnepurkaukset tulevat turvakotijakson aikana vanhemmille yllätyksenä. Reaktiot saattavat olla voimakkaita ja lapsen totutun luonteen vastaisia, että ne aiheuttavat vanhemmassa hämmennystä ja keinottomuutta tukea omaa lastaan.

Kiltti lapsi saattaa myöhemmin reagoida ja oireilla. Pieni lapsi saattaa itkeä paljon, potkia, huutaa, riehua, ei suostu syömään ja nukkua huonosti. lapsi saattaa taantua hetkellisesti mm. kuivaksi oppinut lapsi voi pissata housuihin. Isommilla lapsilla saattaa olla omaan kuoreen sulkeutumista, kielen käytön ongelmia ja tinttailua vanhemmille. K1

Lapselle on tärkeää saada vanhemman tuki ja huomio, erityisesti tilanteissa joissa lapsi käyttäytyy oireillen. K1

Pohjanmaan turvakodin tilaston avulla turvakotijaksojen pituuksista, lukija pystyy havainnoimaan jaksojen lyhytkestoisuuden, joka vaikuttaa väkivaltatyön onnistumiseen. (Kuvio 6.)

Kuvio 6. Pohjanmaan turvakotijaksot 2017.; (Vaasan ensi- ja turvakoti ry., toimintatilasto 15.5.2018, 9).

Pohjanmaan turvakodin turvakotijaksojen pituus vuonna 2017 oli 1–3 vuorokautta. 4–5 vuorokautta kestävien jaksojen määrä oli vain hieman edellistä jaksotyyppiä pienempi. Kuukauden ja sitä yli (31–60 vuorokautta) kestävien jaksojen määrä oli muihin jaksotyyppisiin verrattuna vähäinen. (Vaasan ensi- ja turvakoti ry., toimintatilasto 15.5.2018, 9). Tilasto tuo näkyväksi turvakotijaksojen lyhytkestoisuuden, jolloin traumatyöskentelyssä mahdollistuu ainoastaan traumatisoitumisen kartoitus ja työskentelyn aloittaminen. Tärkeä jatkohoitopaikka turvakodin jälkeen on Vaasan ensi- ja turvakodin avopalvelu Avokin palvelut, jossa traumatyöskentely on pitkäkestoisempaa.

Turvakodissa mahdollistetaan arjen rutiinien toistuminen, kuten säännölliseen unirytmiiin ja ruokailuihin tukeminen ja ohjaus. Pidemmät turvakotijaksot tukevat arjen tasaantumista perheissä. Kuviossa kuusi kuvataan turvakotijaksojen pituuksia (Kuvio 6.)

Oltuaan jonkin aikaa turvakodissa lapset tottuvat ympäristöön, ja kun heidän tunteisiinsa vastataan, oireilu tasaantuu. Lapsista saattaa huomata heidän rauhoittuvan, ja oireilu vähentyy. Syöminen ja nukkuminen helpottuvat, myös leikit alkavat sujua paremmin. K1

Trauman kokeneet lapset ovat herkempiä stressaantumaan ja reagoimaan päivittäisistä arkielämässä esiintyvistä haasteista kuin ne lapset, jotka eivät ole kokeneet traumaa. Lapsi oppii säännöt johdonmukaisesti ja perusteellisesti, jos sääntöjä on vähän ja ne ovat yksinkertaisia. Johdonmukainen sääntöjen asettaminen ja noudattaminen opettaa lapselle, että hän voi luottaa aikuiseen ja aikuinen huolehtii lapsen turvallisuudesta. (Pojjula 2016, 207.)

6.3.1 Sanoittaminen

Perheväkivaltaa kokenut perhe tarvitsee erilaisten tunteiden tunnistamiseen ja sanoittamiseen apua omien traumaattisten kokemustensa käsittelyssä. Sanoittamisessa tunteita pysähdytään tutkimaan ja ne nimetään ääneen, kuten miten lapsi tai vanhempi reagoi jossakin tilanteessa ja miltä silloin tuntui. Sanoittaminen ja lapsen käytöksen muuttuminen kriisitilanteessa saattaa olla vaikeaa. Ammattilaisten tehtävänä on tukea ja auttaa vanhempaa sanoittamisessa. Opinnäytetyömme aineistosta nousi esille vanhempien kyky ja ajatusmaailma lasten haasteellisissa vuorovaikutustilanteissa, minkä vuoksi väkivaltatyötä tekevän ohjaajan merkitys perheen eheytyksen ja siinä edistymisen kannalta on tärkeää. (Poijula 2016, 179–180.)

Herää ajatus, että parhain apu tulee ulkopuoliselta taholta ja lapsi mielellään viedään ”korjattavaksi”. K2

Vanhemman voi olla vaikea ymmärtää miksi lapsi oireilee tai käytös muuttuu, hänen voi olla myös vaikea edes huomata sitä. Vanhemmalle on hyvä sanoittaa tilannetta ja mennä hankaliin tilanteisiin mukaan tukemaan. K2

Ohjaajan tärkeä tehtävä on olla tukena vanhemmalle lapsen prosessin aikana, jolloin vanhemmalla itsellään on usein kriisiytynyt tilanne päällä. Mikäli vanhempi on kykenemätön kriisissään ottamaan lapsen huomionhakua vastaan, antaa ohjaaja huomion lapselle. K1

Lapselle on luontaista ilmaista tunteitaan kovaäänisesti ja kehon liikkein. Lapsen voimakkaat tunneilmaisut ovat usein vanhemmalle haaste, koska hän kokee voimattomuutta ja keinottomuutta auttaa lastaan. Tunteiden tunnistamisen opettelu on lähtökohta niiden säätelykyvyn omaksumiseen ja hallintaan. Tämä opitaan tunteiden sanoittamisen avulla. Tunnetaidoilla ja niiden opettelemisella on merkitys lapsen vuorovaikutustaitojen kehittämisessä. (Kiintymysvanhemmuusperheet ry. 2018.). Traumatisoitunut lapsi reagoi yksilöllisellä tavalla erilaisiin arjessa tapahtuviin tilanteisiin. Näissä tilanteissa vanhemman on kyettävä ottamaan vastaan lapsensa reaktiot ja hyväksyttävä, jos lapsi ei ole valmis käsittelemään kokemuksiaan. Tärkeintä tässä on, että lapsi kokee tulevansa hyväksytyksi ja hänen läheisyyden tarpeeseensa vastataan. (Poijula 2016, 179.) Tunteiden säätelyn opettaminen lapselle on usein traumatisoituneelle vanhemmalle haaste, koska

hänen voimavaransa suuntautuvat arjesta selviytymiseen. Tämä tuli esille saamissamme henkilökunnan vastauksissa, jotka myös vahvistavat oppaamme teon tarvetta väkivaltatyöhön.

Tärkeää on sanoittaa vanhemmalle lapsen toimintaa kertomalla vanhemmalle tilanteissa, miten ja miksi lapsi reagoi. Vanhemmalle tulee kertoa, että lapsen käyttäytyminen on prosessin aikana täysin normaalia ja toivottavaakin, koska näin lapsi käsittelee asioita. K1

Vuorovaikutuksellisissa keskusteluissa lapsensa kanssa vanhemman tulee kertoa lapselleen totuudenmukaisesti asioista, huomioiden lapsen kehitystaso. Hyvässä kommunikoinnissa vanhempi kuuntelee, miten lapsi ymmärtää keskusteluissa käytyjä asioita ja miten hän ymmärtää ja kokee oman oireilun muutokset. Vanhempi rohkaisee lastaan kysymään asioista ja auttaa häntä ilmaisemaan omia ajatuksiaan. Mahdolliset väärinkäsitykset on vanhemman oikaistava. Vanhemman on hyvä kertoa lisäksi omien reaktioidensa syitä lapselleen. (Poijula 2016, 180.)

Keskusteluissa vanhempi nimeää tunteita ja sanoittaa ne lapselleen. Vanhemman on myös itse helpompi ottaa vastaan lapsensa oireiluista johtuvia tunnetiloja vastaan, kun hän itse tiedostaa, mistä jokin tunnetila tai oireilu johtuu. Jokaiselle tunteelle on jokin tarve. Näiden tunteiden ja tarpeiden tunnistaminen helpottaa sanoittamista niin lapselle kuin vanhemmallekin. Jääskeläinen (2017, 100–101) on teoksessaan nimennyt erilaisia tunteita ja havainnollistanut lukijalle jaottelulla, mikä tarve kunkin tunteen alla on. Tätä jaottelua hyödynnämme myös oppaassamme.

Lapset, jotka tulevat turvakotiin väkivaltaisesta ympäristöstä, tuntevat usein pelkoa, vihaa, häpeää ja surua, jolloin lapsi oireilee eri tavoin näiden tunteiden seurauksesta. Tässä kappaleessa avaamme lisää, miten oireilut näyttävät lapsen eri tarpeisiin nähden. Perheessä väkivalta synnyttää turvattoman ja pelokkaan ilmapiirin. Lapsi kaipaa turvaa ja tukea. Pelokas lapsi näyttää usein epävarmalta ja avuttomalta. Hän epäröi ja panikoi tilanteissa ja on aina varuillaan. Lapsen olemus on ahdistunut ja huolestunut. Viha taas aiheuttaa lapsessa ärtyisyyttä, turhautumista ja hermostuneisuutta. Lapsi saattaa olla pettynyt tai

loukkaantunut ja hänen tunnetilansa on kiihtynyt. Tällöin lapsen perustarpeista kuulluksi tulemisen ja vaikuttamismahdollisuuksien tarve näyttäytyy. Häpeän tunnetta tuntiessaan lapsi kokee tarvitsevansa suojaa ja tarvetta tulla nähdyksi. Lapsen tuntiessa surua, hän on haavoittuvainen, voimaton ja alakuloinen. Tällöin hän tarvitsee aikuiselta lohtua ja läsnäoloa. (Jääskeläinen 2017, 100–101.)

6.3.2 Sanoittamisen merkitys

Perheen tullessa turvakotiin vanhempi on usein neuvoton ja sekavan oloinen omien tunnetilojensa vuoksi. Hän saattaa kokea tunteiden sanoittamisen vaikeaksi, koska ei osaa nimetä niitä ja sanoittaminen tuntuu epäluontevalta tai keinotekoiselta. Vanhemmalle sanoitetaan tunteet ja tarpeet, jotka hän voi vuorostaan sanoittaa omalle lapselleen. Vanhempi kehittyy sanoittamisessa, kun hän oppii tunnistamaan ja sanoittamaan omia tunnetilojaan. (Kiintymysvanhemmuusperheet ry. 2018.). Turvakodissa työskentelevien ohjaajien tuoma tuki ja vanhempien ohjaus olla lapselleen se turvallinen aikuinen, auttaa vanhempaa omassa vanhemmuudessaan. Oppaassa olevien tietojen kautta vanhempi oivaltaa sanoittamisen tarkoituksen ja merkityksen paremmin. Oppaan tuomat esimerkit, miten sanoittaa ja keskustella lapsen kanssa, sekä miten toimia lapsen tarpeen mukaisesti, lisäävät lapsen ja vanhemman välistä vuorovaikutusta toivotulla tavalla.

Kriisissä olevalle vanhemmalle myös lapsen tarpeiden, (esim. äidin läheisyys & syli) sanoittaminen on tärkeää, että vanhempi kykenee jälleen olemaan vanhemman roolissa. Lk

Keskustellaan, miten vanhempi kokee lapsen käytöksen. Voidaan antaa vanhemmalle neuvoja lapsen kohtaamiseen prosessin aikana ja erilaiseen tilanteisiin. K2

Oppaassa kerromme myös, miten vanhemman oma asenne ja kyky kohdata lapsensa empaattisesti on tärkeää sanoittamisessa. Empaattisuus käsitteenä on kykyä myötäelää ja ymmärtää sitä, mitä toinen ihminen on kokenut. Se on myös samaistumista siihen, mitä toinen ihminen tuntee sillä hetkellä. Empatian avulla

ihminen ymmärtää paremmin toisen ihmisen ajattelua, kokemuksia ja motiiveja. kohtaamisen ja keskustelun avulla pystytään tarkastelemaan toisen ihmisen näkökulmasta hänen ajatusmaailmaansa ja sitä, mitkä ovat hänen tarpeensa ja toiveensa sekä tunteensa. (Nissinen 2012, 38–39.)

Vanhemman ja lapsen välisessä vuorovaikutuksessa vanhemman oma empaattinen asenne helpottaa vastaanottamaan ja käsittelemään lapsen huonoa käytöstä ja oireilua. Näitä lapsen oireiluja on myös helpompi käsitellä yhdessä lapsen kanssa, kun vanhempi ja lapsi ymmärtävät niitä tunteita, mistä huono käytös, kuten aggressiivisuus johtuu ja mitä tunteita niiden aikana on tuntenut. (Becker-Weidman 2008, 279.) Sanoittamisen kautta vanhempi saa onnistumisen tunteita toimiessaan lapsensa kanssa. Vanhemman voimavarat kasvavat ja hän kykenee näkemään parempia ja turvallisempia vaihtoehtoja heidän elämässä. Sanoittaminen toimii hyvänä stressin helpottajana, kuten seuraavissa lainauksissa kerrotaan.

Sen merkitys voi olla suurikin, kun voidaan kertoa miksi jotakin tapahtuu, voi asiakas usein helpottua suuresti siitä, että ”se on normaalia” tai ohimenevää. Lk

Auttaa ymmärtämään omaa tilannetta, löytyy sanoittamisen kautta uusia näkökulmia, ajatuksia. Lk

Löytää sanoja tapahtuneelle, tunteille. Lk

Saada asiakas itse oivaltamaan ja sanoittamaan ääneen asioita, jotka helpottavat ja auttavat selviytymistä, arkea. Lk

Oppaan kautta lapsi tulee paremmin kuulluksi ja nähdyksi, sillä lapsen kohtaaminen ja hänen kuunteleminen voivat jäädä vähemmälle perheen ollessa kriisi- ja traumatilanteessa. Paavilainen ja Pösö (2003) tuovat kirjassaan ilmi sen seikan, että tutkimusten pohjalta on vaikea kuvata lasten tapoja puhua perhesuhteissa koetusta väkivallasta. Tutkimusten mukaan tieto siitä, että lapsi on kokenut perheväkivaltaa riittää. Tämän vuoksi on vaikea kuvata lapsen kokemuksia perheväkivallasta. Näissä tutkimuksissa tarkastelun kohteena ovat olleet usein myös väkivallan vaikutukset lapsen kehitykseen ja myöhempään käyttäytymiseen. Tämän tyyppiset tutkimukset näyttävät hyvin helposti oirekeskeisinä, sillä niissä tarkastellaan

ainoastaan väkivallan jälkiä lapsen tunnemaailmassa, persoonallisuudessa tai käyttäytymisessä. (Paavilainen & Pösö 2003, 37.) Lapsen ääni ja kokemus jäävät tällöin kokonaan näiden tutkimuskohteiden ulkopuolelle ja huomioitta.

Lapsen itsensä kokemus perheväkivallasta olisi tärkeää lapsen oman eheytymisprosessin kannalta. Hän opettelee sanoittamisen kautta ymmärtämään ja nimeämään omia tunteitaan. Sanoittamisen kautta lapsi oivaltaa säätelemään käyttäytymistään, esimerkiksi miten erilaisia tunteita on hyvä tuoda esiin. Tunteiden sanoittaminen auttaa häntä erilaisten tilanteiden yli pääsemisessä. Tunteiden sanoittamisen ohella lapselle on hyvä sanoittaa tunteiden syitä ja erilaisia tilanteita, jotka herättävät lapsessa tunteita. (Kiintymysvanhemmuusperheet ry. 2018.)

Sanoittamisen eli tunteiden nimeämisen keinoin lapsella vähenee negatiivisen stressin aiheuttamat vaikutukset. Vanhemman avulla lapsi oppii hallitsemaan ja käsittelemään sekä ilmaisemaan tunteitaan, kun hän saa tunteilleen ja kokemuksilleen tarvitsemansa sanat. (Poijula 2016, 180–181.) Samoin sanoivat henkilökunta vastauksissaan kysyttäessä sanoittamisesta ja sen merkityksestä lapselle.

Lasta helpottaa myös tieto, että äiti/isi saavat apua – muutkin tietävät tästä – ei ole enää iso salaisuus. K2.

Uskalletaan puhua vaikeistakin asioista, on joku joka uskaltaa ottaa vastaan ja kuunnella. Lk

Asiakas voimaantuu, uskoo itseensä, oppii ilmaisemaan itseään, löytää positiivisia asioita, naurua iloa. Lk

Opinnäytetyönä ja Pohjanmaan turvakodin vanhemmuustyöhön kehittämistyönä tehty opas tuo vanhemman ja lapsen väliseen vuorovaikutukseen lisää lämpöä ja turvallisuuden tunnetta.

7 OPINNÄYTETYÖN PROSESSI

Toiminnallisen opinnäytetyömme aiheen tarpeellisuus varmistui toiminnanjohtajalta. Hän ehdotti tutkimuksen aiheeksi oppaan tekoa turvakodin asiakasvanhemmille. Oppaan tuli sisältää tietoa lapsen oireilun muutoksesta turvakodissa oloaikana. Tavoite oppaan käytön avulla oli vahvistaa vanhemman ymmärrystä lapsen oireilun muutosvaiheessa. Opinnäytetyömme työstämisen ajan Pohjanmaan turvakodin toiminta on ollut muutosvaiheessa valtion rahoittamiseen siirtymisen vuoksi, mikä on vaikuttanut heidän väkivaltatyönsä sisältöön ja henkilöstömuutoksiin. Se on ollut yksi haaste henkilökunnan osallisuuteen opinnäytetyömme syklisten kysymysten vastaamisessa. Henkilökunnalta saatuja vastauksia oli puolet heidän määrästään. Asiantuntijuus näkyi vastauksissa, ja koimme ne laadukkaina.

Tekemämme opas on uusi menetelmä turvakodin asiakastyöhön. Ehdotimme yhteistyötä heidän kanssaan turvakodissa meneillään olevan kehittämiskoulutuksensa kanssa. Yhteistyölle ei nähty tarvetta, koska opinnäytetyömme valmistui eri aikaan heidän koulutuksensa kanssa.

Opinnäytetyömme toiminnallinen osuus alkoi tutkimussuunnitelmamme esittämisellä ensi- ja turvakodin henkilökunnalle, heidän työpaikkakokouksensa alussa 18.12.2017. Samalla käynnillä teimme kirjallisen tutkimussopimuksen toiminnanjohtajan kanssa. Tapasimme toiminnanjohtajaa opinnäytetyömme prosessin aikana kolme kertaa. Näillä kerroilla keskustelimme opinnäytetyömme suunnasta ja turvakotiin tekemämme oppaan aihealueista. Tapaamisissa meille vahvistui oppaan tarpeellisuus sekä sen sisältö. Oppaan sisällöksi hahmottui lapsen tunnesäätelyhäiriöistä kertova tietopaketti turvakodissa asiakkaana olevalle vanhemmalle. Sisältöteemoiksi haluttiin ylivireys ja alivireystilat, univaikeudet ja se, kuinka perheväkivalta vaikuttaa lapsen ja vanhemman väliseen suhteeseen.

Lisäksi, kuinka se näkyy lapsen käyttäytymisessä ja oireilussa. Opinnäytetyöhön kirjoittamistamme teoriaosuuksista siirsimme tietoa oppaaseen.

Tapasimme opinnäytetyömme ohjaavaa opettajaa kolme kertaa. Tapaamisilla meille jäsenyi toiminnallisen opinnäytetyön aineistonkeruumenetelmä, joka selkeytti työskentelymme etenemisen. Ohjaustapaamisissa löysimme oman tapamme edetä opinnäytetyömme teossa. Ensin kirjoitimme teoriaosuuden ja seuraavaksi muodostui oppaan sisältö teoreettisen tuotoksen pohjalta.

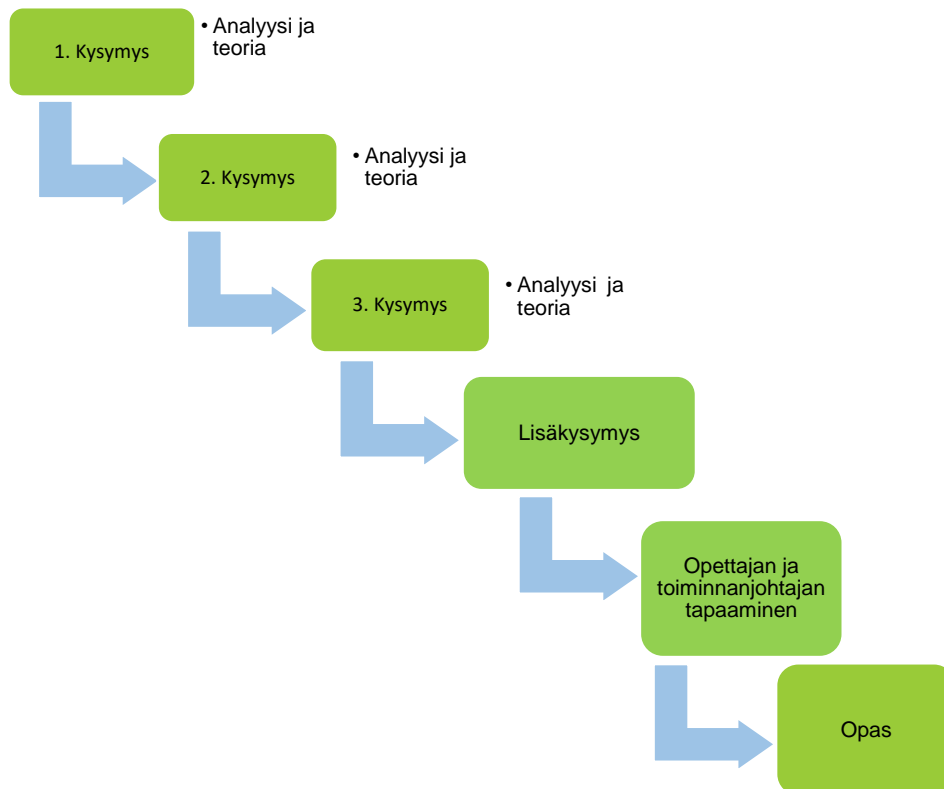
Vaasan ensi- ja turvakodissa oli henkilökuntaa kaiken kaikkiaan neljätoista. Osa heistä osallistui vastaamalla laatimiimme kysymyksiin, jotka liittyvät heidän käytännön työhönsä. Kahteen ensimmäiseen kysymykseen saimme kuusi vastausta ja kolmanteen kysymykseen saimme neljä vastausta. Kolmannen kysymyksen yhteydessä esitimme henkilökunnalle lisäkysymyksen sanoittamisesta, johon saimme kolme vastausta. Yhdistyksen henkilökunta kertoi vastauksissaan, kuinka traumatisoituminen näkyy heidän asiakkaissaan ja miten se vaikuttaa heidän käyttäytymiseensä, sekä jaksamiseensa arjessa. Heidän vastauksistaan selkiytyi turvakotijaksojen lyhytkestoisuus ja kuinka se vaikuttaa asiakkaan eheytymisprosessin etenemiseen. Havaitimme näiden aihealueiden olevan hyvä käsitellä oppaassa, koska niistä kertomisen avulla asiakas saattaa motivoitua pidempikestoiseen turvakotijaksoon. Myös sosiaali- ja terveysalan yhteistyötahojen kanssa tehtävä yhteistyö asiakkaan hyvinvoinnin edistämiseksi koettiin tärkeänä eheytymisprosessissa.

Kysymyksiä viedessämme ja hakiessamme tapasimme henkilökuntaa. Tapaamisissa henkilökunta kertoi heidän työnsä olevan kiireistä koulutusten ja asiakastyön hektisyyden vuoksi. Aineistonkeruumme ajoittui osaksi henkilökunnan loma-aikaan, joka myös vaikutti saamiimme vastausmääriin. Osa henkilökunnasta kertoi kysymysten olevan vaikeita ja osa koki ne mielenkiintoisina sekä hyvinä. Saadessamme palautetta ensimmäisen kysymyksen vaikeudesta kiinnitimme

huomion seuraavien kysymysten rakenteeseen. Täsmensimme henkilökunnalle heidän voivan vastata käytännön esimerkein, jolloin vastaajan on helpompi vastata omin sanoin kysymyksiin.

7.1 Sykliset kysymykset

Opinnäytetyömme toiminnallinen osuus keskittyi aineistonkeruuseen ja siihen sisältyvään teoriaosuuden kirjoittamiseen. Aineistonkeruun aloitimme joulukuussa 2017 ja viimeinen kysymys henkilökunnalle oli keväällä 2018. Aineistonkeruu tapahtui henkilökunnalle osoitetulla kirjekuorella, joka sisälsi kysymyksen ja vastauspaperit. Aineistonkeruuseen teimme aikataulusuunnitelman, joka eteni niin, että henkilökunnalla oli vastausaikaa kysymyksiin kaksi viikkoa. Sen jälkeen tarkastelimme vastauksia kahden viikon ajan. Teimme aineistolähtöisen analyysin, sekä kirjoitimme siihen sisältyvän teoriaosuuden. Vastauksista tehdyn analyysin kautta saimme seuraavaan henkilökunnalle tehtävään kysymykseen aihealueen, josta tarvitsimme tietoa tulevaa opasta varten. Kuviossa seitsemän havainnollistamme lukijalle aineistonkeruutamme ja siihen liittyvää prosessointia sekä avaamme kysymysten sisällön ja siitä saadun teorian ja sisällönanalyysin.

Kuvio 7. Opinnäytetyön prosessi.

Tavoitteenamme oli saada oppaasta mahdollisimman helposti luettava ja selkeä, jolloin vanhempi saa tukea ja opastusta ilman, että hän kokee aiheesta häpeää tai syyllisyyttä. Aineistolähtöisen analyysin valitsimme, koska analyysin kautta saimme rakennettua jokaiseen kysymykseen aihepiiriin sopivan teoriaosuuden. Tuomi ja Sarajärvi (2002, 97) tuovat teoksessaan esille aineistolähtöisen analyysitavan pyrkimyksenä olevan tuottaa tutkimusaineistosta teoria kokonaisuus, jossa teorit valikoituvat aineistosta, kuten meidän opinnäytetyössämme oppaan aihealueiden ja sen tarpeellisuuden mukaisesti.

Ensimmäinen kysymys, jonka veimme henkilökunnalle kirjallisesti vastattavaksi oli, millä tavalla lapsi oireilee asiakkuuden alussa ja mitä muutoksia oireilussa tai käyttäytymisessä tapahtuu asiakkuuden aikana sekä kuinka henkilökunta auttaa perhettä oireilun muutoksen havaitsemisen jälkeen. Analyysia tehdessämme

huomasimme, että tämän kysymys nostatti esiin ydinteeman, mistä oppaassa on kysymys ja mihin ongelmaan vanhempi tarvitsee apua ja tukea. Henkilökunnan vastauksista kävi ilmi lapsen käytöksen muuttuminen turvakotijakson aikana, kuten että väkivallan keskellä elävä lapsi on ollut kotona hiljainen ja näkymätön. Perheen ollessa turvakodin turvallisessa ja väkivallattomassa ympäristössä, lapsi alkaa vapautumaan. Turvakotijakson aikana lapsen käytöksessä ilmenee tunnesäätelyn ongelmia, puutteellisia sosiaalisia taitoja, vireystason säätelyn ongelmia ja univaikeuksia. Lapsella esiintyi myös fyysisiä oireiluja, kuten vapinaa, pelkokohtauksia ja oksentelua. Vastauksista nousi esille se, miten vanhempi ymmärtää ja vastaanottaa lapsen oireilun muutokset. Vanhemman kykenemättömyys lapsen kokemusten huomioimiseen ja tunteiden epäjohdonmukainen vastaanottaminen koettiin estävänä tai hidastavana tekijänä lapsen eheytymisprosessissa. Tämän ensimmäisen kysymyksen vastausaineistosta kirjoitimme teoriaosuutta, joka käsittelee lapsen turvallista ja turvatonta kasvu ympäristöä ja mikä on niiden merkitys lapsen kehitykselle.

Toisen kysymyksen henkilökunnalle laadimme ensimmäisen kysymyksen analyysin perusteella. Siihen tarvitsimme lisää henkilökunnan tieto ja asiantuntemusta. Toinen kysymys keskittyi vanhempaan ja siihen, miten vanhempi reagoi lapsen oireilun ja käytöksen muuttumiseen hänen oman prosessinsa aikana ja mitä tukea vanhempi tarvitsee tässä tilanteessa kohdatakseen ja auttaakseen lastaan. Toisen kysymyksen vastausaineiston analyysia tehdessämme saimme selville, että vanhemman voi olla vaikea huomata oman lapsensa oireilua ja että vanhempi saattaa sivuttaa lapsen puheet, tarpeet ja toiveet. Vanhempi voi olla toimintakyvytön lapsen oireillessa. Vanhempi saattaa turhautua lapsen oireilusta. Hän tarvitsee näissä tilanteissa apua ja ohjeistusta ja siksi koemme tärkeänä, että tästä opinnäytetyöstämme syntyvä opas on selkeä ja helposti luettava. Tämän toisen kysymyksen teoriaosuudessa kirjoitimme eheytymisprosessista, sanoittamisesta ja vireystasosta, sekä niiden merkityksestä eheytymisprosessiin.

Kolmas henkilökunnalle kohdistettu opinnäytetyömme aineistonkeruukysymys käsitteli trauma, traumatisoitumista, häpeän ja syyllisyyden tunnetta. Lisäksi, mitä

väkivallan kokenut turvakotiin tullut asiakas on joutunut kohtaamaan. Näistä aiheista kolmannen kysymyksen teoriaosuuskin koostui.

Kysyimme henkilökunnalta, mikä on heidän näkemys siitä, kuinka traumatisoituminen vaikuttaa heidän asiakkaidensa eheytymisprosesseihinsa turvakodissa oloaikana. Tämän kysymyksen vastauksista nousi esiin näiden aiheiden iso merkitys koko eheytymisprosessissa. Mitä paremmin trauma on käsitelty, sitä helpommin asiakas pystyy ymmärtämään sen tuomat tunteet ja siirtämään ne taka-alalle ja näin hallitsemaan omia tunteitaan. Vastauksia analysoidessamme selventyi, miten turvakotijakson lyhyt asiakasjakso on esteenä eheytymiseen ja saattaa mahdollistaa väkivallan jatkumisen. Oppaan tarkoituksena on lisätä vanhemman tietoa välivallan seurauksista ja näin ennaltaehkäistä välivallan mallin siirtymistä sukupolvelta toiselle.

Pyysimme lisäkysymyksessä henkilökuntaa kirjoittamaan sanoittamisen merkityksestä asiakastyössä, mitä se on ja miten se näkyy. Tämä lisäkysymys osoittautui hyväksi. Saimme kolme laadukasta vastausta aiheesta. Henkilökunnan kirjoittamista vastauksista tuli kaipaamaamme täydennystä teoriaosuuteen, joka käsittelee sanoittamista. Vastauksista saimme oppaaseen rungon, jossa sanoittaminen näyttäytyy merkittävänä osana oppaan kokonaisuutta. Henkilökunta kuvasi vastauksissaan, että sanoittaminen on jonkin asian selventämistä omalla puheella ja sen avulla löytyy sanoja tapahtuneelle ja tunteille sekä opitaan nimeämään tunteita. Vastauksissa nousi esille se, miten sanoittamisen ja puheeksi ottamisen myötä uskalletaan paremmin puhua vaikeistakin asioista. Tämän avulla asiakas voimaantuu ja usko itseen vahvistuu. Lapsi ja vanhempi oppivat ymmärtämään omia käyttäytymisiään ja oireilujaan sekä ilmaisemaan itseään paremmin. Eheytyminen tuo lapsen ja vanhemman elämään iloa ja naurua sekä auttaa heitä löytämään arjesta enemmän positiivisia puolia.

Kuvaamme aineistonkeruuseen liittyvän aikataulun, jonka suunnittelimme ennen aineistonkeruun alkua.

25.12.2017– 7.1.2018. Ensimmäinen kysymys. Henkilökunta toivoi vastaamiseen lisää aikaa, jolloin ensimmäiseen kysymykseen vastausaikaa oli 12.1.2018 saakka.

12.1.–28.1.2018. Analysoimme saamiamme vastauksia, joista muodostui aihe teoriaosuuteen: lapsen turvallinen ja turvaton kasvuympäristö. Laadimme toisen kysymyksen saamiemme vastausten pohjalta.

29.1.–11.2.2018. Toinen kysymys

12.2.–4.3.2018. Analysoimme toisen kysymyksen vastauksia, joista muodostui aihe teoriaosuuteen: Eheytymisprosessi, sanoittaminen ja vireystaso. Kolmannen kysymyksen vastausten pohjalta havaitsimme tarvitsevamme lisätietoa sanoittamisesta ja liitimme kolmannen kysymyksen mukaan lisäkysymyksen.

4.3–18.3.2018: Kolmas kysymys ja lisäkysymys. Vastausten jälkeen analysoimme saamiamme vastauksia, joista muodostui teoriaosuus: trauma, traumatisoituminen, häpeä ja syyllisyyden tunne. Lisäkysymyksen myötä saimme vastauksia sanoittamisesta.

Henkilökunnalla oli vastausaikaa kysymyksiin noin kaksi viikkoa, minkä jälkeen tarkastelimme vastauksia myös noin kaksi viikkoa. Teimme aineistolähtöisen analyysin sekä kirjoitimme siihen sisällytetyn teoriaosuuden. Jokaisen vastauksen haun jälkeen kiitimme henkilökuntaa saamistamme vastauksista heille osoitetulla palautekirjeellä. Keräsimme palautekirjeeseen aihealueita, joita henkilökunta nosti vastauksissaan esiin. Vastausten aihealueet olivat käytännön työstä syntyvää ammatillista tietotaitoa, josta muodostui opinnäytetyömme teoreettinen osuus.

7.2 Oppaan teko

Oppaan teon suunnittelun aloitimme 15.5.2018 toiminnanjohtajan kanssa käydyn tapaamisen jälkeen. Hän toivoi oppaan sisältävän tietoa perheväkivallasta, traumasta, lapsen oireilusta, sekä laiminlyönnistä ja tunnesäätelystä. Hahmottelimme kaksi opasta ja päädyimme yhtenäistämään parhaat aiheet niistä yhdeksi oppaaksi. Liitimme oppaaseen kuvia, joiden avulla tiedollinen sisältö täydentyy. Tapasimme toiminnan johtajan vielä kerran 3.9.2018, jolloin keskustelimme oppaan rakenteesta. Keskustelimme oppaan sisällön selkeydestä ja siitä, missä kohtaa asiakkaan prosessia henkilökunta voisi tarvittaessa ohjata asiakasta oppaan sisällöllisessä lukemisessa. Opas oli neljä päivää henkilökunnan luettavana ja kommentoitavana. Saimme heiltä sen jälkeen pieniä hienosäätömuutosehdotuksia lopulliseen versioon. Turvakodissa on suunnitteilla sisällyttää tekemämme opas asiakashuoneiden info-kansioihin, joissa on tietoa turvakodissa olosta.

Oppaan ulkoasuun saimme idean tutustuessamme Ben Furmannin (2012) Olen ylpeä sinusta kirjaan. Kirjan sisällön ulkoinen tyyli miellytti meitä selkeydellään ja vuoropuhelullaan, josta otimme mallia oppaan ulkonäön muodistumiseen. Anne-Mari Jääskeläisen (2017) teoksessa Mitä sä rageet on kirjoitettu tunteista värikkäästi ja lennokkaasti. Lisäksi Pohjanmaan turvakodissa käytössä oleva Lapsen oma kirja oli mallina siihen, ettei oppaasta tule samankaltaista kuin siitä.

8 POHDINTA

Opinnäytetyön tekijöinä tutkimus opetti meitä väkivaltailmiöstä ja traumatisoitumisesta sekä vahvasti asiakkaan elämäntilanteeseen puuttumisen tärkeydestä, hänen traumaattiset kokemuksensa huomioon ottaen. Perheväkivaltaan puuttuminen ja sen ilmiöstä tiedottaminen on lähtökohta väkivaltakierteen ylisukupolvisen ketjun katkaisemiseen. Kirjoittaessamme opinnäytetyötä havaitsimme aiheemme olevan raskas ja opettavainen. Sosionomeina kohtaamme traumatisoituneita ihmisiä eri työtehtävissä. Perheväkivallasta puhutaan paljon, mutta kuitenkin se vaikuttaa edelleen olevan perheen sisäinen myytti, johon ulkopuolisen on vaikea puuttua. Lapsen tunnekokemus ja oireilu jäävät perheväkivallassa usein vanhemman tunnekokemusten ja oireilun varjoon. Tämä aihe on vinkki jollekin työmme lukijalle opinnäytetyön aiheeksi.

Pohtiessamme työn etenemistä huomasimme, että olimme sisäistäneet oppaan tarkoituksen ja kohderyhmän selkeästi. Kysymykset kohdentuivat ensimmäiseksi lapseen ja seuraavaksi vanhempaan. Viimeisen kysymyksen aiheena olivat lapset ja aikuiset. Trauma ja eheytyminen ovat opinnäytetyömme keskeisiä käsitteitä, jotka olemme sisällyttäneet tekemäämme oppaaseen. Työskentelymme eteni prosessinomaisesti tasaiseen tahtiin, vaihe vaiheelta. Mielenkiintoisin vaihe oli henkilökunnalta saadut vastaukset laatimiimme kysymyksiin ja se, kuinka aineiston keruumenetelmä onnistui. Henkilökunnan vastaukset olivat lähtökohta oppaan teon onnistumiseen. Aineistonkeruu tapa oli meille uusi, mutta omaksuimme menetelmän nopeasti. Pidimme tästä työskentelytavasta ja mielestämme onnistuimme yhdistämään toisiinsa henkilökunnalta saaduista vastauksista teoriaosuuden opinnäytetyön ja oppaan sisältöihin.

LÄHTEET

- Aitasalo, M. 30.3.2017. Perheaika.fi. Riemua ja yhdessäoloa rutiineista. [Verkkosivusto]. Väestöliitto. [Viitattu 22.3.2018]. Saatavana: <https://www.perheaika.fi/jutut/lapsi-perheessa/arki-kuntoon/riemua-ja-yhdessaoloa-rutiineista/>
- Dunderfelt, T. & Pohja, B. (toim.) 2011. Elämänkaaripsykologia. Helsinki: WSOYproOY.
- Becker-Weidman, A. & Sheel, D. (toim.) 2008. Auta lasta kiintymään: Vuorovaikutteinen kehityspsykoterapia kiintymyshäiriön hoidossa. Suomentaja: Liisa Ritanen. Tampere: PT-kustannus.
- Boon, S. Steele, k. Van Der & Hart, O. 2011. Taumaperäisen traumaperäisen dissosiaatiohäiriön vakauttaminen: Taito-ohjelma potilaille ja terapeuteille. Oulu: Traumaterapiakeskus.
- Hammarlund, C-O. 2001. Kriisikeskustelu: Kriisituki, jälkipuinti, stressin ja konfliktien käsittely. 2. uud.p. Suomentaja: Nana Sironen. 2004. Helsinki: Tietosanomama Oy.
- Hedrenius, S. & Johansson, S. 2016. Kriisituki: Ensiapua onnettomuuksien, katastrofien ja järkyttävien tapahtumien käsittelyyn. Suomentaja: Urpu Strellman. Helsinki: Tietosanoma.
- Heikkinen-Peltonen, R., Innamaa, M. & Virta, M. 2014. Mieli ja terveys. 4. uud. p. Porvoo: Edita Publishing Oy.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2010. Tutki ja kirjoita. 15.–16. uud. p. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Hughes, D.A. 2009. Kiintymyskeskeinen vanhemmuus: Toimivuutta kasvatukseen. Suomentaja: Liisa Ritanen. Tampere: PT- Kustannus.
- Huhtalo, P., Kuhanen, J., Pyykkö, E. 2003. Kotona turvassa: Katkaise väkivallan kierre. Helsinki: SMS-tuotanto Oy.
- Hämäläinen, J. & Nivala, E. 2008. Kasvatustiede: Pedagogisen ihmistyön tiede. Taskutieto. Suomi.
- Jääskeläinen, A–M. 2017. Mitä sä rageet: tunteita sikanolosta sairaan siistiin. Helsinki: Lasten Keskus ja Kirjapaja Oy.
- Kanninen, K., Uusitalo-Arola, L. 2015. Lyhytterapeuttinen työote. Jyväskylä: PS-kustannus.

- Kiintymysvanhemmuusperheet ry. 1.1. 2018. UKK: Mitä on tunteiden sanoittaminen. [Verkkosivu]. WordPress. [Viitattu 27.2. 2018]. Saatavana: <http://kiintymysvanhemmuus.fi/?p=1561>
- Krogerus, M., & Tschäppeler, R. 2012. Pieni suuri päätösten kirja: 50 toimivinta ratkaisumallia. Suomentaja: Heli Naski. Berlin: Atena Kustannus Oy.
- L 13.4.2007/417. Lastensuojelulaki.
- L 11.6.1999/731. Suomen perustuslaki.
- Lehtinen, E., Vauras, M., Lerkkanen, M-K., Tuisku, S. & Jäntti, A. (toim.) 2016. Kasvatuspsykologia. 3 uud. p. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Lehtonen, A., Perttu, S. 1999. Naisiin kohdistuva väkivalta. Tampere: Tammer-Paino Oy.
- Malinen, B. 2010. Elämää kahlitseva häpeä. Helsinki: Kustannus-Osakeyhtiö Kotimaa/ Kirjapaja.
- Maslow´n tarvehierarkia 1943. Krogerus, M., & Tschäppeler, R. 2012. Pieni suuri päätösten kirja: 50 toimivinta ratkaisumallia. Suomentaja: Heli Naski. Berlin: Atena Kustannus Oy.
- Minton, K. Ogden, P. & Pain, C. 2009. Trauma ja keho: Sensomotorinen psykoterapia. Oulu: Traumaterapiakeskus.
- Mäki, P., Hakulinen–Viitanen, T., Kaikkonen, R., Koponen, P., Ovaskainen, M–L., Sippola, R., Virtanen, S.& Laatikainen, T., LATE–työryhmä (toim.) 2010. Lasten Terveys: LATE–tutkimuksen perustulokset lasten kasvusta, kehityksestä, terveydestä, terveystottumuksista ja kasvu ympäristöstä. Raportti, Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2/2010. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos.
- Nettiturvakoti. Ei päiväystä. [Verkkosivu]. Väkivallan monet kasvot. [Viitattu 22.5. 2018]. Saatavana: <https://nettiturvakoti.fi/tunnista-vakivalta/vakivallan-monet-kasvot/#vakivallan-kierre>
- Nissinen, L. 2012. Rajansa kaikella: miten estää myötätuntouupuminen? Helsinki: Edita Publishing Oy.
- Oulun ensi- ja turvakoti ry. Säävälä, H., Pohjoisvirta, R., Keinänen, E. & Salonen, S. (toim.) 2006. Mies varikolle: Apua lähisuhdeväkivaltaan. Oulu: Oulun ensi- ja turvakoti ry.
- Paavilainen, E. & Pösö, T. 2003. Lapset, perhe ja väkivaltatyö. Porvoo: WS Book-Well Oy.

- Peltonen, J., Ewalds, H. & Kaipainen, S. 1.6. 2017. [Verkkosivusto]. Turvakotipalvelut 2016. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Raportti. THL-tilastoraportti 17/2017. [Viitattu 14.6.2018]. Saatavana: http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/134679/Turvakotipalvelut%202016_Final.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Pojjula, S. 2016. Lapsi ja kriisi: Selviytymisen tukeminen. 3., uudistettu painos. Helsinki: Kirjapaja.
- Pojjula, S. 2007. Lapsi ja kriisi: Selviytymisen tukeminen. Helsinki: Kirjapaja.
- Soisalo, R. 2012. Särkyvä mieli: Lasten ja nuorten psyykinen oireilu. Helsinki: Suomen Psykologinen Instituuttiyhdistys ry.
- Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (THL). 2013. Turvakotipalvelujen kansalliset laatusuositukset. [Verkkosivu]. [Viitattu 20.5.2018]. Saatavana: http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/110192/URN_ISBN_978-952-245-924-4.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (THL). 2015. Turvakotipalvelut lähisuhdeväkivallan uhrin tukena. [Verkkosivu]. [Viitattu 13.3.2018]. Saatavana: http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/130032/THL_TT_kortti_A4_Turvakotit_081015.pdf?sequence=1
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2002. Laadullinen tutkimus ja sisällön analyysi. 1.–3. uud. painos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Turvakotipalvelut 1.6. 2016. [Verkkosivusto]. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Raportti. THL-tilastoraportti 17/2017. [Viitattu 14.6. 2018]. Saatavana: http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/134679/Turvakotipalvelut%202016_Final.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Ulkoministeriö 31.7.2017. Istanbulin sopimus. [Verkkosivusto]. [Viitattu 10.3.2018]. Saatavana: <http://formin.finland.fi/public/default.aspx?contentid=332281&contentlan=1&culture=en-GB>
- Vaasan ensi- ja turvakoti ry. 15.5.2018. Toimintatilasto. 01.01.2017–31.12.2017. Julkaisematon.
- Vaasan ensi- ja turvakoti ry. 2018. Toimintasuunnitelma. Julkaisematon.
- Vaasan ensi- ja turvakoti ry. 2018. [Verkkosivu]. [Viitattu 12.9.2018]. Saatavana: <https://ensijaturvakotienliitto.fi/vaasanensijaturvakoti/yhdistys/>

LIITTEET

Liite 1. Kysymykset

Liite 2. Opas

LIITE 1. Kysymykset

Vastaa kirjallisesti seuraavaan kysymykseen.

Kysymykseen on aikaa vastata 25.12.2017 – 7.1.2018 (2 viikkoa).

1. kysymys:

Millä tavalla lapsi oireilee asiakkuuden alussa ja mitä muutoksia oireiluissa tai käyttäytymisessä tapahtuu asiakkuuden aikana, sekä kuinka autat perhettä oireilun muutoksen havaitsemisen jälkeen?

Kiitos vastauksestasi!

2. kysymys tulee 29.1. 2018.

Marjo ja Sari

Vastaa kirjallisesti seuraavaan kysymykseen.

Kysymykseen on aikaa vastata 29.1. – 11.2.2018 (2 viikkoa).

2. kysymys:

Miten vanhempi reagoi lapsen oireilun ja käytöksen muuttumiseen omassa prosessissaan ja mitä tukea vanhempi tarvitsee tässä tilanteessa auttaakseen lastaan?

Kiitos vastauksestasi!

3. kysymys tulee 4.3.2018

Marjo ja Sari

Vastaa kirjallisesti seuraavaan kysymykseen.

Kysymykseen on aikaa vastata 5.3. – 19.3.2018 (2 viikkoa).

3. kysymys:

Kuinka traumatisoituminen vaikuttaa asiakkaan eheytymisprosessiin asiakkuuden aikana?

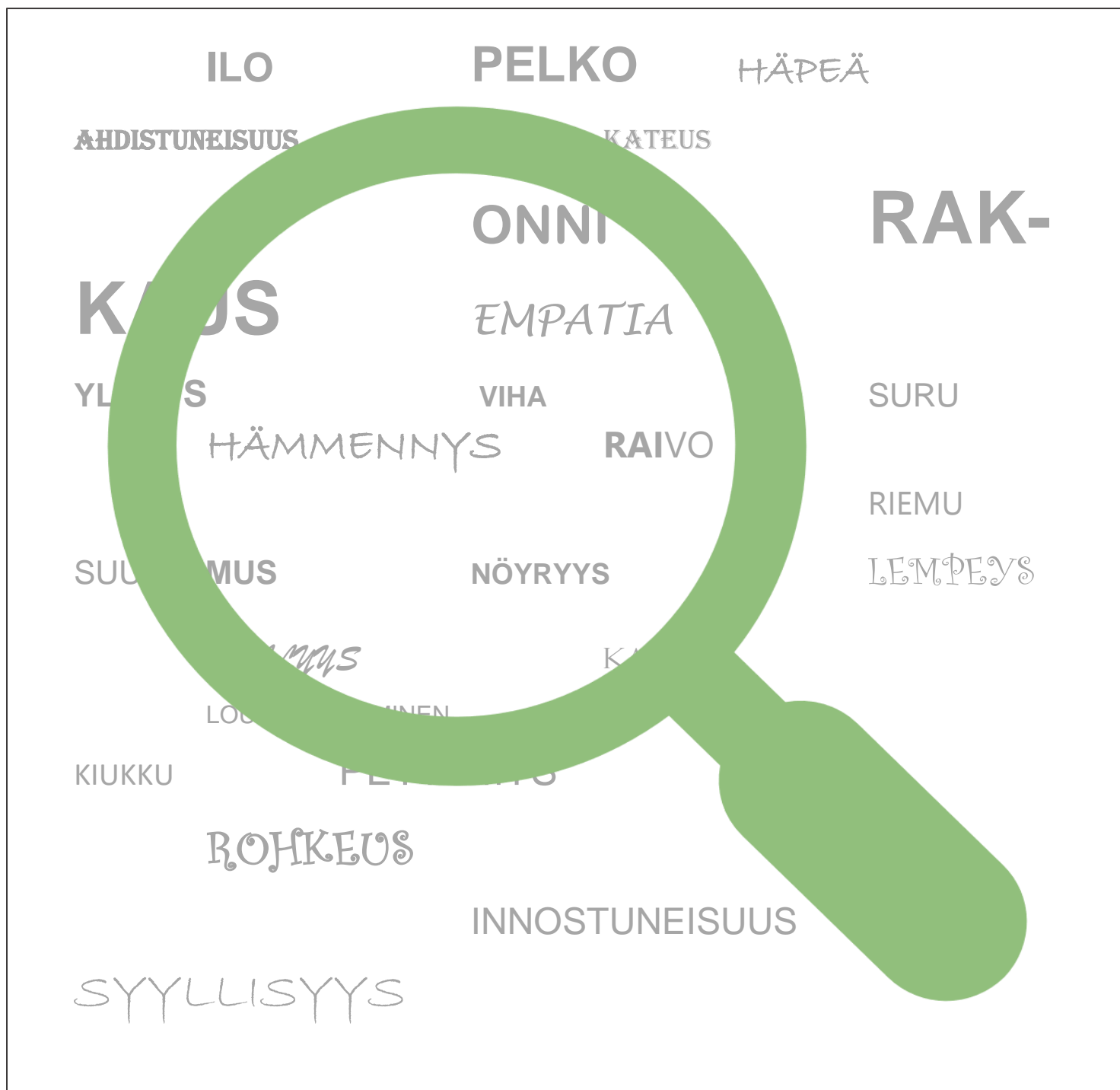
Lisäkysymys:

Kerro sanoittamisen merkityksestä asiakastyössä, mitä se on ja miten se näkyy?

Kiitos vastauksestasi!

Marjo ja Sari

LIITE 2. Opas

OPAS VANHEMMALLE

LAPSEN OIREILUN MUUTOKSESTA TURVAKODISSA OLOAIKANA

SISÄLLYS

SISÄLLYS.....	2
TURVAKODISSA.....	3
TRAUMA	6
LAPSEN OIREILU	8
LAIMINLYÖNTI.....	11
TUNNESÄÄTELY	13
SANOITTAMINEN	14
Apua saatavilla (Vaasa)	16

Hei!

Tämä opas on opinnäytetyönä tehty kehittämistyö. Se on tehty yhteistyössä Seinäjoen ammattikorkeakoulun ja Vaasan ensi- ja turvakotiyhdistyksen kanssa. Opas tukee ja vahvistaa vanhemman ymmärrystä siitä, kuinka lapsi kokee perheväkivallan keskellä elämisen.

Marjo Kaattari ja Sari Rantala

SeAMK

21.9.2018.

TURVAKODISSA

Sinä ja lapsesi olette Pohjanmaan turvakodissa. Omasta kodista lähteminen on ollut iso askel ja vaatinut päättäväisyyttä. Turvakodissa ollessa olosi alkaa pikku hiljaa tasaantumaan turvallisen ympäristön avulla. Se vaikuttaa myös lapseesi siten, että hänen käyttäytymisensä saattaa muuttua päinvastaiseen, mihin olet kotona tottunut. Käyttäytymisen muutosten ja tunteiden näyttämisen kautta lapsesi käsittelee perheväkivallasta johtuvia kokemuksiaan. Lapsesi oireilu voi olla sinusta hämmentävää ja raskasta, sillä oman tilanteesi vuoksi et aina jaksanut puuttua lapsen huonoon, jopa väkivaltaiseen käyttäytymiseen tai koet keinojen olevan vähissä haastavissa tilanteissa.

Lapsen kanssa puheeksi:

-Turvakoti on paikka, jossa olemme, kunnes me vanhemmat saamme asioita hoidettua niin, ettei meidän kenenkään tarvitse enää pelätä...

-Sinä ja me vanhemmat saamme apua siihen, että meillä kaikilla olisi parempi...

Tässä oppaassa on tietoa perheväkivallasta, lapsesi oireiluista ja siitä, miten voit vanhempana ottaa erilaisia asioita puheeksi lapsesi kanssa hänen tunnekokemuksistaan ja perheväkivallan seurauksista.

Oppaassa on sinisissä kehyksissä tietoa perheväkivallasta ja sen aiheuttamista oireiluista ...

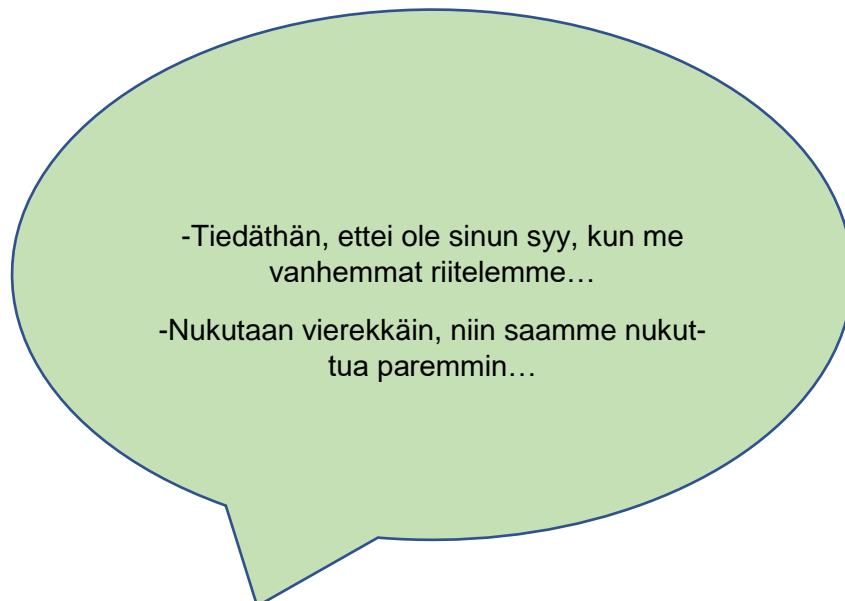
...ja vihreässä kuplassa on ehdotuksia, kuinka voit aiheesta jutella lapsesi kanssa.

Tarvittaessa turvakodin henkilökunta on mielellään apuna.

PERHEVÄKIVALTA

Kaikissa perheissä riidellään. Riidan aiheuttajina on yleensä raha-asiat, kotiaskareet, päihteet, mielenterveydelliset ongelmat ja lasten kasvatukseen liittyvät erimielisyydet. Perheväkivallalla tarkoitetaan perheen sisällä tapahtuvaa väkivaltaa. Sitä esiintyy jokaisessa yhteiskuntaluokassa ammattiin ja asemaan sekä sukupuoleen katsomatta. Perheväkivalta aiheuttaa häpeää ja syyllisyyttä. Se pahenee ajan myötä ja siitä irrottautuminen vaatii muutoksia omassa toiminnassa, asenteissa ja ajattelussa. Väkivalta voidaan kuvata olevan väkisin otettua valtaa toisesta ihmisestä. Väkisin otettu valta tarkoittaa perheenjäsenen alistamista omaan tahtotilaan. Siinä toistuvat aina saman tyyppiset vaiheet säännöllisin välein, minkä vuoksi väkivallasta tulee osa arkista elämää.

Lapsen kanssa puheeksi:

Perheväkivaltatilanteissa lapsi altistuu väkivallalle. Aikuinen kykenee kestävään toistuvaa väkivaltaa paremmin kuin lapsi, jolle toistuvat altistumat ovat haitallisempia kehitysvaiheessa olevan mielen vuoksi. Pitkäkestoisena jatkuva perheväkivalta aiheuttaa mielenterveydellisiä ongelmia, kuten masennusta ja ahdistuneisuutta, painajaisia ja eri tyyppisiä mielialan vaihteluja, kuten ärtyneisyyttä, lyhytpinnaisuutta ja masentuneisuutta.

Lapsi kokee turvattomuutta pelottavissa tilanteissa, joille hänellä ei ole sanoja. Hän pelkää itsensä lisäksi myös jokaisen perheenjäsenen puolesta.

Hän saattaa omaksua väkivaltaisen käyttäytymisen omaksi käyttäytymiseksi ollessaan muiden ihmisten kanssa.

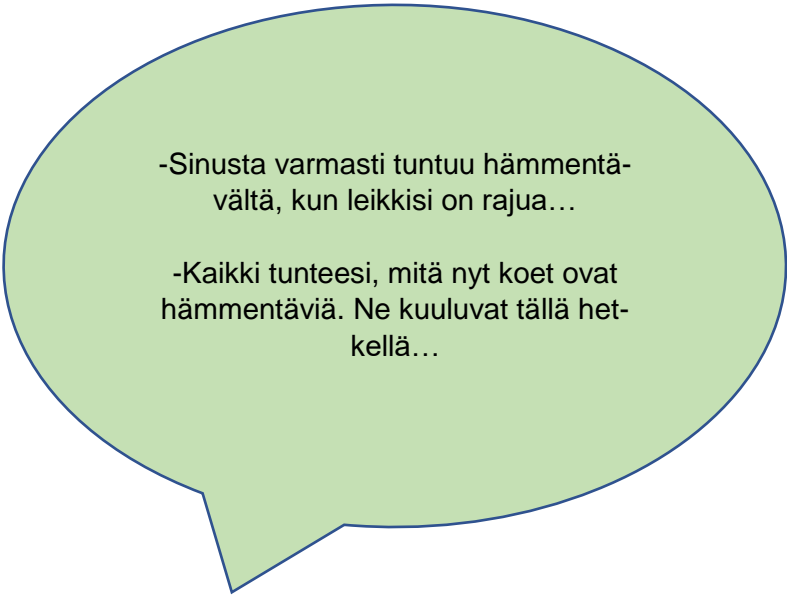
TRAUMA

Perheväkivalta aiheuttaa sinun ja lapsesi suhteeseen vaurioita, jotka näyttäytyvät lapsen kehityksen taantumisena ja turvattomuuden tunteen voimistumisena. Tuolloin lapsi takertuu sinuun tai ohjaajaan. Hän saattaa kokea, ettei riitä sinulle sellaisena kuin on ja hän pyrkii miellyttämään sinua ja muita aikuisia. Lapsesi haluaa tulla nähdyksi ja kuulluksi sekä saada rakkautta ja tuntea sinun arvostavan häntä. Lapsesi voi syyllistää itseään teidän perheessänne tapahtuvasta väkivallasta ja miettiä, että väkivaltilanteilta olisi voinut välttyä, jos hän olisi toiminut toisella tavalla.

Sinulla ja lapsellasi saattaa esiintyä eri tyyppisiä univaikeuksia, kuten painajaisia, unissakävelyä tai uniherkkyyttä. Iltarutiineissanne nukkumaanmenot voivat olla haasteellisia. Usein perheväkivaltilanteita kokeneella lapsella esiintyy nukkumaan mennessä voimakas jätetyksi tulemisen pelko, jonka vuoksi hänen on haasteellista nukahtaa. Hän pelkää vanhemmilleen tapahtuvan jotain paha, esimerkiksi sinun lähtevän pois hänen nukkuessaan on pelko siitä, että vanhempi kuolee.

Hankaluuksia arkiseen elämään aiheuttavat univaikeudet, esimerkiksi painajaiset ja eri tyyppiset mielialan vaihtelut. Turvallisuuden tunnetta voit lisätä lapsellesi yhdessä ololla ja kertomalla hänelle etukäteen, mitä tapahtuu perheenne asioissa seuraavaksi.

Lapsen kanssa puheeksi:

-Sinusta varmasti tuntuu hämmentävältä, kun leikkisi on rajua...

-Kaikki tunteesi, mitä nyt koet ovat hämmentäviä. Ne kuuluvat tällä hetkellä...

Perheväkivalta on traumaattinen kokemus, joka sekoittaa mielen ja kehon yhteistoiminnan. Se jättää kehoon muiston, joka saattaa nousta esiin vielä vuosien jälkeen traumaattisesta tapahtumasta. Ihmisellä on kehossaan eri tunnepuolen osia, jotka trauman kokemuksen vuoksi voivat elää eri aikakausina. Tämä tarkoittaa sitä, että lapsuudessa koettu traumaattinen kokemus elää kehomuistissa tai tulee esiin ihmisen käyttäytymiseen jonkin hajun, fyysisen kivun, tilanteen tai maun laukaisemana. Traumasta johtuvalle kehomuistille ei ole sanoja. Sen tunnistaa kehossa tapahtuvasta hämmentävästä reaktiosta, joka näkyy käyttäytymisessä vireyden säätelykyvyn häiriönä eli yliviireys- tai alivireystiloina.

LAPSEN OIREILU

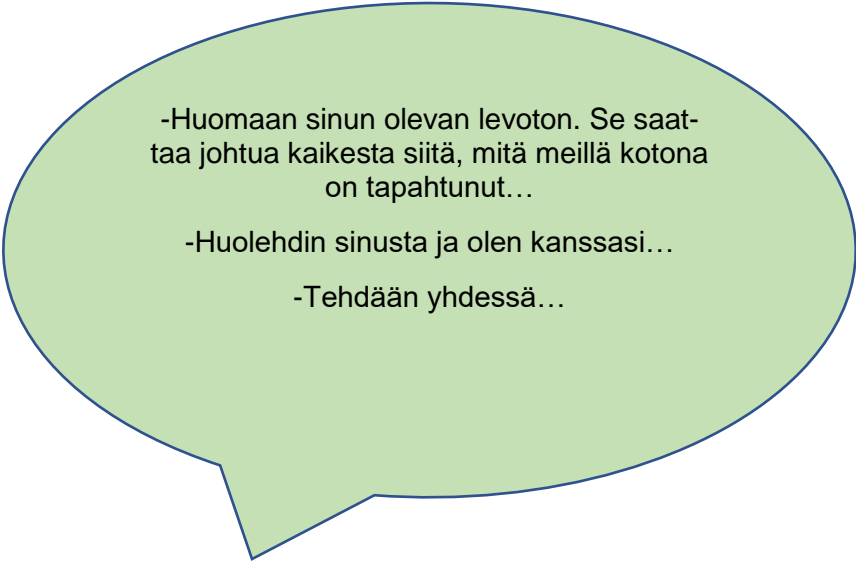
Sinä ja lapsesi huomaatte, kuinka teidän turvallisuudentunteenne lisääntyy pikku hiljaa turvakodissa ollessa. Sinun voitisi tasaantuminen on lapsellesi lupa siitä, että hän voi näyttää tunteitaan ja samalla hänessä näkyy erilaisia oireita perheväkivallan seurauksista.

Lapsesi käyttäytyminen saattaa muuttua päinvastaiseksi, mihin olet kotona ollessa tottunut. Rauhallinen lapsi voi heittäytyä haasteelliseksi turvakodissa. Hän itkee paljon ja hakee huomiota tekemällä jotain kiellettyä. Lapsi saattaa olla tiiviisti sinussa kiinni ja kokea pienenkin eronhetken suurena ahdistuksena. Joskus lapsi hakeutuu ohjaajan läheisyyteen saadakseen huomiota. Saatat ihmetellä, mikä lasta vaivaa ja muutokset hänessä ovat hämmentäviä. Lapsen oireilun muutokset tulevat sinulle usein yllätyksenä ja voit kokea keinottomuutta näissä tilanteissa.

Säännöllisin ajoin tapahtuvat ruokailut, aamulla heräämiset ja illalla nukkumaanmenot sekä tarvittaessa päiväunet ja ulkoilut ovat tärkeitä sinulle ja lapsellesi. Samaan aikaan toistuvat rutiinit, joita pystyy ennakoimaan, luovat sinulle ja lapsellesi turvallisuudentunteen.

Ulkoilut tapahtuvat turvakodissa oloaikana turvallisuus huomioiden.

Lapsen kanssa puheeksi:

-Huomaan sinun olevan levoton. Se saattaa johtua kaikesta siitä, mitä meillä kotona on tapahtunut...

-Huolehdin sinusta ja olen kanssasi...

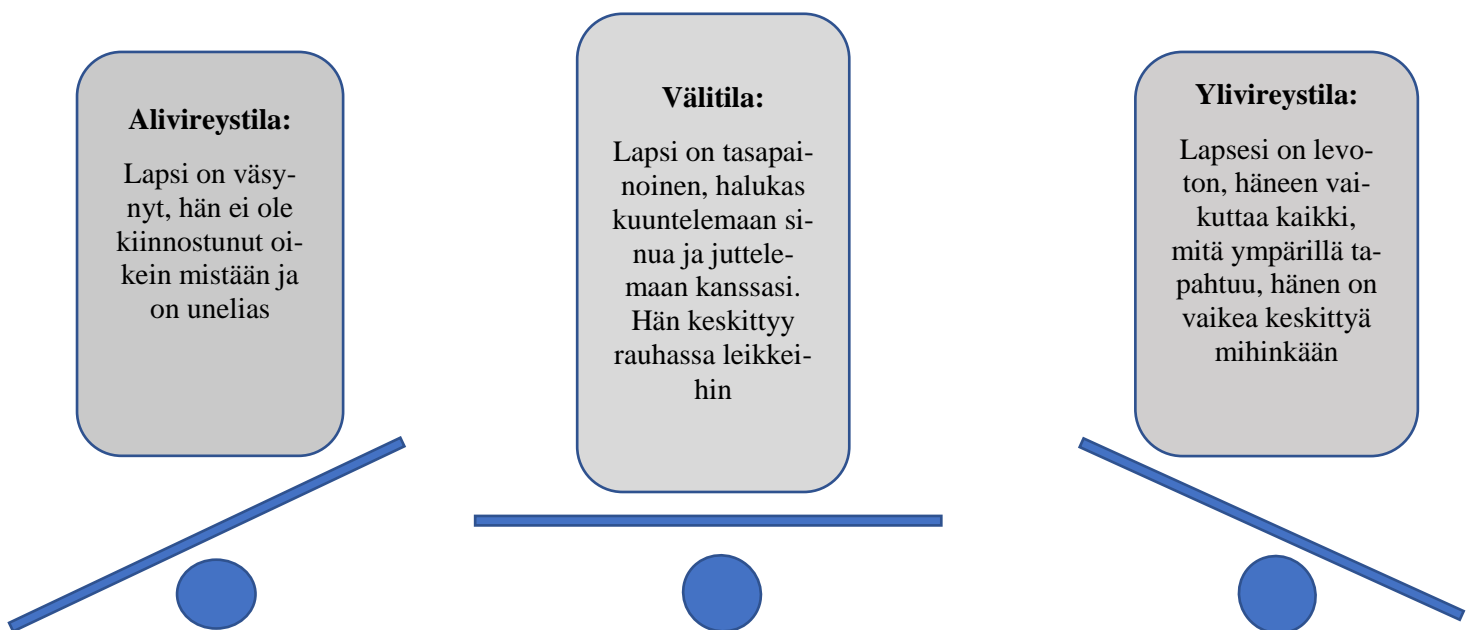
-Tehdään yhdessä...

Lapsen olemus on ylivireyden vuoksi levoton ja hänellä on hankala keskittyä pitkäkestoisesti leikkiin, pelaamiseen tai sadun kuunteluun. Ylivireystilassa hän keskittyy seuraamaan ympärillään tapahtuvia tilanteita yrittääkseen ennakoida tapahtumia. Hän säikkyy herkästi. Vastapainoksi keho säätelee hänet alivireystilaan, jolloin hän kokee olevansa ulkopuolinen ympäristöstään. Usein lapsi on alivireänä unelias ja voi olla hetken tajuttomassa tilassa. Alivireystila näkyy selkeimmin alle vuoden ikäisessä lapsessa uneliaisuutena. Vanhemmassa lapsessa alivireyden huomaa poissaolevana olotilana.

Lapsi, joka on kasvanut vuorovaikutuksellisessa ja ennakoivassa kasvuympäristössä, tuntee olonsa turvalliseksi ja rakastetuksi.

Vanhempien parisuhdeongelmat heijastuvat lapsen käytökseen, mikä näkyy hänen käytöksensä muutoksen oireiluna ylivireys- ja alivireystiloina. Ne ovat vireystason tiloja, jotka esiintyvät käytöksessä silloin, kun lapsi kokee, ettei hänellä ole muuta keinoa pysyä hengissä.

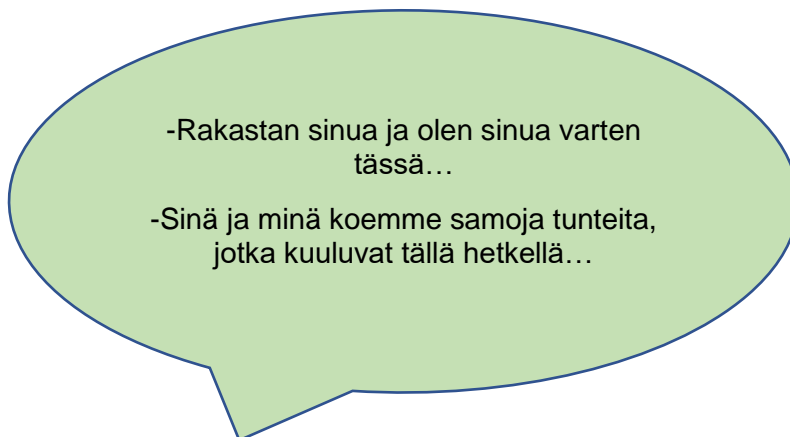
Alivireyden ja ylivireyden väliin jäävä välitila on sellainen tila, jolloin ihminen on tasapainossa ja pystyy olemaan läsnä tilanteessa sekä aistimaan asioita helpommin kuin ollessaan yli- tai alivireystilassa.

LAIMINLYÖNTI

Sinä ja lapsesi olette yhdessä heti hänen syntymästään alkaen. Olet hänen elämässään ensimmäinen, johon hän turvautuu ja luottaa eri tilanteissa. Väkivaltakokemustesi vuoksi saatat huomaamattasi ohittaa lapsesi puheet, tarpeet ja toiveet, koska voimasi menevät arjesta selviytymiseen. Lapsesi kokee väsymyksesi siten, että hylkää hänet. Hän on sinusta riippuvainen. Turvakotiin tuleminen on lapsellesi yksi varmistus siitä, että huolehdit teidän molempien turvallisuudesta. Hän tarvitsee läheisen aikuisen, joka huolehtii hänestä silloinkin, kun on kurja olla ja tarvitsee lohduttajaa. Hän odottaa sinun huolehtivan myös säännöllisistä ruokailuista, unen saannista, puhtaudesta ja ulkoiluista. Mikäli lapsesi kokee puutteita päivittäisissä tarpeissaan, hän kehittää itselleen erilaisia selviytymiskeinoja, joiden avulla hän välttelee tunteiden tuntemista. Tunteiden vältteleminen johtaa läheisyysentarupeen torjumiseen ja empatiakyvyn vähenemiseen muita ihmisiä kohtaan. Laiminlyönnin vuoksi lapsesi ei uskalla luottaa siihen, että häntä tai sinua voidaan auttaa, jolloin hänellä esiintyy kehityksen taantumista turvattomuuden tunteen vuoksi. Turvattomuus aiheuttaa lapselle myös itsetunnon kehitykseen vaurioita.

Hän tarvitsee sinua kertomaan, miksi tuntee olonsa levottomaksi ja turvattomaksi ja miksi hän pelkää nukkumista tai miksi vessaan ei kerkeä oikeaan aikaan päivällä tai yöllä.

Lapsen kanssa puheeksi:

Turvakodissa ollessasi ohjaajat tukevat sinua eri tilanteissa lapsesi kanssa.

Perheväkivallan vuoksi syntyy lapsen ja vanhemman väliseen kiintymyssuhteeseen vaurioita, jotka näkyvät lapsessa kehityksen taantumisena ja turvattomuuden tunteen lisääntymisenä. Jatkuvan pelontunteen kokeminen, jossa lapselta puuttuu turvallisuuden tunteen turvaava aikuinen, aiheuttaa kehitykseen negatiivisia piirteitä, jolloin lapsen itsetunnon kehittyminen jää epävarmaksi.

Mikäli lapsen käytös muuttuu ”näkymättömänä” olemiseksi, saattaa lapsen oireilu jäädä täysin huomaamatta ja hänet koetaan helpoksi. Lapsen kokemus unohtuu.

Lapsi saattaa itkeä paljon, potkia, huutaa, riehua, ei suostu syömään ja nukkuu huonosti. Hän saattaa taantua hetkellisesti, mm. kuivaksi oppinut lapsi voi pissata housuihin. Isommilla lapsilla saattaa olla omaan kuoreen sulkeutumista, kielen käytön ongelmia ja kiukuttelua vanhemmille.

Lapselle on tärkeää saada vanhemman tuki ja huomio, erityisesti tilanteissa, joissa hän käyttäytyy oireillen.

TUNNESÄÄTELY

Lapsellesi on luontaista ilmaista tunteitaan kovaäänisesti ja kehon liikkein. Sinä voit rohkaista häntä puhumaan kanssasi ottamalla puheeksi erilaisia asioita ja sen avulla auttaa häntä ilmaisemaan omia ajatuksiaan. Hän tarvitsee sinun apuasi oppiakseen tunnistamaan itsessään erilaisia tunteita ja hallitsemaan niitä. Hänen tunnepurkauksensa saattavat tulla voimakkaina, eikä hän kykene itse hallitsemaan niitä. Voit auttaa lastasi näissä tilanteissa olemalla läsnä ja auttamalla häntä rauhoittumaan jakamalla ja vastaanottamalla sekä hyväksymällä hänen tunnekokemuksensa. Lapsesi saattaa kokea häpeää perheen tilanteen vuoksi, tai hän on tottunut erilaisiin väkivaltatapauksiin. Sinä voit kertoa hänelle, että perheenne tilanne muuttuu paremmaksi.

Lapsen kanssa puheeksi:

-Huomaan sinun olevan surullinen...

-Mietitään yhdessä, mikä auttaisi ja helpottaisi...

Oltuaan jonkin aikaa turvakodissa lapset tottuvat ympäristöön. Kun heidän tunteisiinsa vastataan, voi huomata heidän rauhoittuvan, ja oireilu vähenee. Syöminen ja nukkuminen helpottuvat, myös leikit alkavat sujua paremmin.

Monet hyvät taidot, käyttäytymistavat ja itsesäätelyn keinot riippuvat siitä, kuinka vanhempi ja lapsi juttelevat asioista keskenään ja kuinka paljon viettävät yhteistä aikaa. Ne vaikuttavat lapsen persoonaan, käyttäytymiseen ja siihen, miten hän näkee itsensä perheenjäsenenä ja ihmisenä.

Tarvittaessa saat tukea ohjaajilta.

SANOITTAMINEN

Lapsesi reagoi yksilöllisellä tavalla arjessa tapahtuviin tilanteisiin. Tärkeintä on, että hän kokee tulevansa hyväksytyksi ja hänen läheisyyden tarpeeseensa vastataan. Jutteleamalla hänen kokemistaan tunteista (pelko, viha, ilo, suru, rakkaus ja onni) auttaa sinua ymmärtämään lastasi paremmin ja hän huomaa, että sinulle voi kertoa omista tunteistaan ilman häpeää ja vaivaantumista. Voit kertoa, miksi perheessänne on tapahtunut väkivaltaa ja myös sen, mitä seuraavaksi tapahtuu. Jutteleamalla löydätte yhdessä sanoja tapahtuneille tilanteille, mikä helpottaa arkisen elämän sujumista. Tilanteiden ja tunteiden sanoittamisen kautta löytyy uusia näkökulmia ja ajatuksia, sekä se auttaa ymmärtämään oman perheen tilannetta paremmin.

Leikkiessään lapsi käy läpi kotona tapahtuneita tilanteita, tunteita ja tunnetiloja. Sinä voit olla mukana hänen käsitellessään perheessänne olleita väkivaltatilanteita leikin, piirtämisen tai kirjoittamisen kautta ottamalla puheeksi leikin tapahtumat ja tilanteet. Keskittymällä olemaan läsnä lapsellesi, hän kertoo sinulle leikkinsä tapahtumia. Voit nimetä niissä ilmeneviä tunteita. Keskustelutilanteet lisäävät lapsesi turvallisuuden tunnetta. Yhdessä tunteiden sanoittaminen laskee vireystasoa ja vähentää teidän molempien stressiä. Keskustelun avulla saat tietää, mitä ja millaisia asioita lapsesi käy läpi.

Lapsen kanssa puheeksi:

-Huomaan sinun olevan vihainen ja se on hyvä asia, koska vihan tunne kuuluu siihen, että...

-Eikö ruoka maistu? Istutaan yhdessä syömään ja jutellaan päivän tapahtumista...

Lapsi opettelee sanoittamisen kautta ymmärtämään ja nimeämään omia tunteitaan. Hän oppii säätelemään käyttäytymistään, esimerkiksi, miten erilaisia tunteita on hyvä tuoda esiin. Tunteiden sanoittaminen auttaa erilaisten tilanteiden yli pääsemisessä. Tunteiden sanoittamisen ohella lapselle voi kertoa myös tunteiden syitä ja erilaisia tilanteita.

Esimerkkejä

tunteista ja siitä, mitä lapsi kaipaa silloin, kun tuntee...

PELKO

Lapsi kaipaa turvaa ja tukea.

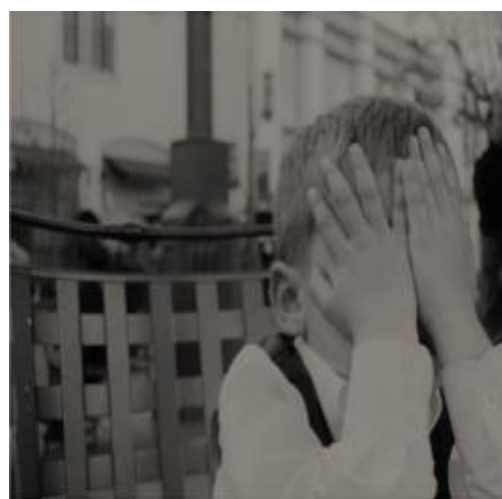
VIHA

Lapsi kaipaa, että häntä kuunnellaan.

SURU

Lapsi kaipaa lohtua ja läsnäoloa.

HÄPEÄ

Lapsi kaipaa suojaa ja hyväksyntää.

Apua saatavilla (Vaasa)

Avokki: Lapsityö: 050 330 2394

Naistyö: 040 772 6078

Miestyö: 050 330 4372

Nollalinja: 080 005 005

Auttava puhelin lähisuhdeväkivaltaa kokeville.

Lapsi- ja perhesosiaalityön ja lastensuojelun päivystys ma-pe klo 8–12 p. 06 325 2320

Pohjanmaan sosiaalipäivystys: 06 325 2347

Kela: Asumisen tuet 020 692 201

Lapsiperheiden tuet 020 692 206

Toimeentulotuki 020 692 207

Turvakieltoasiakkaat: 020 635 3500 (ma–pe klo 9–16)

Soita turvakieltoasiakkaiden palvelunumeroon, jos sinulla on turvakielto. Numerosta saa palvelua myös ruotsiksi ja englanniksi.

Hätäkeskus: 112

Horisontti: 06 325 2800. Yhteydenotot mielenterveys- ja riippuvuusasioissa

ma-pe klo 10–12

Kriisikeskus Valo: Ajanvaraus 044 979 2439, Kriisipuhelin 010 195 2102

ma-pe klo 9–07, viikonloppuisin ja juhlapyhinä klo 15–07

Perheneuvola (päivystysnumero) 06 325 2650